

T. C.
Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği Anabilim Dalı

ÖZNEL AİLE MUTLULUĞU ÖLÇEĞİ
GELİŞTİRİLMESİ VE GÜVENİRLİK
GEÇERLİK ÇALIŞMASI

Dr. Pınar FAKİRULLAHOĞLU

UZMANLIK TEZİ

Tez Yöneticisi
Yrd. Doç. Dr. Kenan TAŞTAN

Erzurum-2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TIP FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

İlgi: 20.10.2016 tarih ve 42190979-204.01.02-E.1600246249 sayılı belge.

TIPTA UZMANLIK TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Tıpta uzmanlık öğrencisi araştırma görevlisi **Dr. Pınar FAKİRULLAHOĞLU'** nun **“Özel Aile Mutluluğu Ölçeği Geliştirilmesi ve Güvenirlik Geçerlik Çalışması”** konulu tezini incelemek üzere oluşturulan tez jürisine üye olarak seçildiğimizin ilgi yazınızla bildirilmesi üzerine jüri üyeleri, **25.10.2016** tarihinde toplanmış ve ilgili öğrenci tez savunmasına alınmıştır.

Tıpta ve Diş Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliğinin 19. maddesi gereğince yapılan tez savunmasının tamamlanması sonucunda adı geçen tezi jüri üyelerince oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederiz.

Doç. Dr. Yasemin ÇAYIR
Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği Anabilim Dalı Başkanı V.
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Kenan TAŞTAN
Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği A.D. Öğretim Üyesi
Jüri Üyesi

Doç. Dr. Turan SET
Karadeniz Teknik Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği A.D. Öğretim Üyesi
Jüri Üyesi

İÇİNDEKİLER

ONAY	V
TABLolar LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
KISALTMALAR	VIII
TEŞEKKÜR	IX
ÖZET.....	X
ABSTRACT	XII
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER.....	2
2.1. Ailenin Tanımı	2
2.2. Aile Neden Önemlidir?	3
2.3. Ailenin İşlevi	3
2.3.1. Biyolojik İşlev	4
2.3.2. Eğitim İşlevi.....	4
2.3.3. Psikolojik İşlev	4
2.3.4. Ekonomik İşlev	4
2.3.5. Koruyuculuk İşlevi	5
2.3.6. Statü Kazandırma İşlevi.....	5
2.3.7. Boş Zaman Değerlendirme İşlevi	5
2.3.8. Siyasal İşlev	6
2.3.9. Kültürel İşlev	6
2.3.10. Din ve İnanç İşlevi.....	6
2.4. Aile Tipleri ve Özellikleri	7
2.4.1. Ailenin Büyüklüğüne Göre Aile Tipleri	7
2.4.1.1. Büyük Aile	7
2.4.1.2. Geniş Aile	7
2.4.1.3. Birleşik Aile	8
2.4.1.4. Küçük Aile	9
2.4.1.5. Çekirdek Aile	9

2.4.1.6. Parçalanmış ya da Tamamlanmamış Aile.....	9
2.4.2. Yönetim Şekline Göre Aile Tipleri.....	10
2.4.2.1. Ataerkil Aile.....	10
2.4.2.2. Anaerkil Aile.....	10
2.4.2.3. Bölünmez Asaba	11
2.4.2.4. Eşitlikçi Aile	11
2.4.3. Ailenin Yaşadığı Yere Göre Aile Tipleri.....	11
2.4.3.1. Kırsal Aile	12
2.4.3.2. Kentsel Aile	12
2.4.3.3. Gecekondu Ailesi.....	12
2.4.4. Sınıflandırılmayan Aile Tipleri.....	13
2.4.4.1. Çocuksuz Aileler.....	13
2.4.4.2. Gey/Lezbiyen Aileler.....	13
2.4.4.3. Yaşlı Aileler	13
2.5. Aile Sistemi	14
2.5.1. Aile Kuralları	15
2.5.2. Dışsal ve İçsel Aile Sınırları.....	15
2.5.3. Aile Üyeleri Arasında Güç Dağılımı	18
2.5.4. Ailede Rol Dağılımı.....	18
2.5.5. İletişim	18
2.6. Aile Yaşam Döngüsü.....	19
2.7. Sağlıklı Aile.....	22
2.8. Sağlıksız Aile	23
2.9. Mutluluk Kavramı	24
2.9.1. Öznel Mutluluk Kavramı.....	25
2.9.2. Öznel Mutluluk Kuramları	27
2.9.2.1. Erek Kuramı.....	27
2.9.2.2. Etkinlik Kuramı	28
2.9.2.3. Aşağıdan Yukarı Kuramı.....	29
2.9.2.4. Yukarıdan Aşağı Kuramı.....	29
2.9.2.5. Uyum Kuramı	30
2.9.2.6. Dinamik Denge Kuramı.....	30

2.9.2.7. Yargı Kuramı	31
2.9.2.7.1. Tek Faktörlü Uyuşmazlık Kuramı	31
2.9.2.7.2. Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı	31
2.9.2.7.3. Sosyal Karşılaştırma Kuramı	32
2.9.2.8. Bağ Kuramları	32
2.10. Ölçek Geliştirme.....	33
2.10.1. Güvenirlik ve Geçerlik Kavramları	34
2.10.2. Güvenirlik Çeşitleri	35
2.10.2.1.Paralel formlar	35
2.10.2.2. Test/tekrar test (Test/retest)	35
2.10.2.3. Gözlemciler arası güvenilirlik.....	35
2.10.2.4. Gözlemci içi güvenilirlik	36
2.10.2.5. Yarıya bölme (Split half)	36
2.10.2.6. Cronbach alfa	36
2.10.3. Geçerlilik Çeşitleri.....	37
2.10.3.1. İçerik geçerliliği.....	37
2.10.3.2. Tahmin ettirici (ölçüt) geçerlilik.....	37
2.10.3.3. Yapı geçerliliği.....	37
2.10.3.4. Eşzamanlı geçerlilik.....	38
2.10.3.5. Görünüm geçerliliği.....	38
2.11. Aile Mutluluğu	38
2.11. Öznel Aile Mutluluğu.....	39
3. GEREÇ VE YÖNTEM	40
3.1. Araştırma Tasarımı.....	40
3.2. Ortam ve Evren	40
3.3. Örneklem Miktarı	40
3.4. Örneklem Seçimi	40
3.5. Etik Kurul ve İzinler	41
3.6. Araştırma Protokolü	41
3.7. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması	42
3.8. İstatistik Analiz.....	44
4. BULGULAR	45

Ölçeğin geçerliğine ilişkin bulgular:	48
Ölçeğin güvenirliğine ilişkin bulgular:.....	51
5. TARTIŞMA	52
6. SONUÇLAR	57
7. KAYNAKLAR	58
8. EKLER.....	65
EK-1. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul İzni....	65
EK-2. Aile Değerlendirme Ölçeği Formu	67
EK-3. Öznel Mutluluk Ölçeği Formu.....	71
EK-4. Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği Formu.....	72

ONAY

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı Başkanlığı'nın 22.03.2016 tarih ve 71 sayılı yazısı ile “**Özel Aile Mutluluğu Ölçeği Geliştirilmesi ve Geçerlik Güvenirlik Çalışması**” konulu tez konusunun araştırma görevlisi Dr. Pınar FAKİRULLAHOĞLU tarafından çalışılması uygun görülmüştür. Çalışma Dâhili Tıp Bilimleri Bölüm Başkanlığı'nca 28.09.2016 tarih ve 6 sayılı oturumunun 55 nolu kararı ile tez çalışması olarak kabul edilmiştir. Seçilen konu incelenmek üzere Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Etik Kurulu Başkanlığı'nca görüşülmüş ve 28.04.2016 tarih ve B.30.2.ATA.0.01.00/59 sayılı yazısı ile 4 nolu toplantısının 24 nolu kararınca çalışma etik kurallara uygun görülmüştür.

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Duvall'ın Aile Yaşam Döngüsü Modeli	20
Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet verileri	45
Tablo 3. Katılımcıların eğitim durumu verileri	45
Tablo 4. Katılımcıların medeni durumu	46
Tablo 5. Katılımcıların aile içerisindeki rolü	47
Tablo 6. Katılımcıların yaş verileri	48
Tablo 7. Katılımcıların aylık gelirleri.....	48
Tablo 8. Madde ortalama ve standart sapmaları.....	49
Tablo 9. Tek faktörün açıkladığı varyans ve madde-toplam korelasyon	50
Tablo 10. Faktör matrisi	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Katılımcıların medeni duruma göre dağılımı 46

Şekil 2. Katılımcıların aile içerisindeki role göre dağılımı..... 47

KISALTMALAR

SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin
ADÖ	: Aile Değerlendirme Ölçeği
ÖMÖ	: Öznel Mutluluk Ölçeği
ÖAMÖ	: Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği
AFA	: Açıklayıcı Faktör Analizi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
KR	: Kuder-Richardson
FAD	: Family Assessment Device

TEŞEKKÜR

Aile Hekimliği Anabilim Dalı'nda bulunduğum süre içerisinde uzmanlık eğitimimde ve birçok konuda yardımları ile önemli katkıları olan hocalarım; Doç. Dr. Turan SET'e, Doç. Dr. Yasemin ÇAYIR'a, Yrd. Doç. Dr. Coşkun ÖZTEKİN'e teşekkürlerimi sunuyorum.

Aile Hekimliği uzmanlığı eğitimim süresince ve yaptığım tez çalışmalarım sırasında bana destek ve yön vererek değerli yardımlarda bulunan sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Kenan TAŞTAN' a teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışma arkadaşlarım olarak birlikte aynı ortamı, güzellikleri ve sıkıntılarıyla paylaştığım tüm araştırma görevlisi arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Çalışmalarımın her aşamasında bana destek veren sevgili eşim Arş. Gör. Dr. Mesud FAKİRULLAHOĞLU'na, evimizin neşesi kızım Merve FAKİRULLAHOĞLU'na ömrünü bana ve ağabeyime feda eden ve her zaman yanımda olan kıymetli annem Pervin KOTAN' a şükranlarımı sunuyorum.

Dr. Pınar FAKİRULLAHOĞLU

ÖZET

Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği Geliştirilmesi ve Geçerlik Güvenirlik Çalışması Yapılması

Amaç: Bu çalışmada öznel aile mutluluğu ölçeği geliştirmek ve bu ölçeğin güvenirlik, geçerlik analizi çalışmasını yapmak amaçlanmıştır.

Yöntem: Bu çalışmada kavramsal olarak tanımlanan mutlu ailenin özellikleri temel alınarak 18 yaş üzeri evli ya da bekâr aile bireylerine yönelik Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği (ÖAMÖ) geliştirilmiştir. Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Öznel Mutluluk Ölçeği (ÖMÖ) içeriğindeki maddeler dikkate alınarak madde havuzu oluşturulmuş ve toplam on uzman tarafından yapılan oturumlarla kapsam geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Uzman görüşlerine dayanarak beşli likert tipte 19 maddelik uygulama formu elde edilmiştir. Çalışmanın pilot uygulaması 30 kişiye, açıklayıcı faktör analizi çalışması 390 kişiye uygulanmıştır. Gerekli elemeler sonucu çalışma grubunu 300 kişi oluşturmuştur.

Verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerde kategorik veriler için sayı ve yüzde; numerik veriler için ortalama ve standart sapma sunulmuştur. Numerik değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Histogram grafiği ve Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir. Güvenirlik analizi için Reliability Testi ve Cronbach Alpha Katsayısı; geçerlik analizi için öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelenmiştir, sonrasında Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. İstatistiksel olarak önemlilik sınırı $p<0,05$ kabul edilmiştir.

Bulgular: ÖAMÖ' nün geçerliğini sağlamak için yapılan Açıklayıcı Faktör Analizi sonucunda 19 maddeden oluşan taslak formdan 6 madde elenerek 4'ü olumsuz 9'u olumlu olmak üzere 13 maddelik ölçek elde edilmiştir. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucu ölçeğin iki boyutlu bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiş bu boyutlar uzman görüşüne başvurularak mutluluk ve mutsuzluk olarak adlandırılmıştır. ÖAMÖ' nün Cronbach Alpha iç güvenirlik katsayısı 0,93 olarak hesaplanmıştır.

Sonuç: Aile mutluluğunun bir ölçek ile değerlendirilmesi, aile hekimliği disiplinin biyopsikososyal yaklaşımı çerçevesinde önemli yer tutmaktadır. Özellikle ailelere hizmet veren aile hekimlerinin pratik uygulamalarında aile mutluluğunu ölçen bir ölçüm aracına ihtiyaç duyduğu bir gerçektir. Çalışmamız sonucunda geliştirmiş olduğumuz Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği ile bu ihtiyacın karşılanabileceğini umuyoruz. Çalışmamız ÖAMÖ' nün bireyin kendisi tarafından hissettiği aile mutluluğu algısını ölçmede güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile mutluluğu, ölçek geliştirme, güvenilirlik, geçerlik

ABSTRACT

Developing Subjective Family Happiness Scale And Studying Validation and Reliability

Objective: It is aimed to develop subjective family happiness scale and analyze validation and reliability of this scale in this study.

Method: In this study, Subjective Family Happiness Scale (SFHS) oriented to over the age of 18 married and single members of family is developed using the characteristics of conceptually identified happy family as base. Item pool is set considering the contents of Family Assessment Scale (FAS) and Subjective Happiness Scale (SHS) and it is tried to provide the content validity with the sessions made by totally ten experts. On the basis of expert opinions nineteen-point application form is obtained in five point likert type. The pilot scheme of study is applied to 30 people and explanatory factor analysis is applied to 390 people. After required eliminations study group consisted of 300 people.

SPSS 22.0 software package is used to analyze the data. In descriptive statistics number and percentage are submitted for categorical data; average and standard deviation are submitted for numerical data. The suitability of numeric variables to the normal distribution is studied with Histogram Graphic and Shapiro-Wilk test. Reliability test and Cronbach Alpha Coefficient are used for reliability analysis. For the validity analysis first of all it is checked whether data are appropriate for factor analysis with Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) coefficient and Barlett Sphericity test and then Explanatory Factor Analysis is applied. Limit of significance is accepted as $p < 0,05$ statistically.

Findings: As a result of Explanatory Factor Analysis which is made to provide validity of SFHS, a thirteen point scale (4 negative and 9 positive) is obtained adding 6 point from 19-point draft form. After Explanatory Factor Analysis it is confirmed that the scale has two-dimension structure and these dimensions are named as happiness and unhappiness asking experts' opinion. Cronbach Alpha internal reliability coefficient of SFHS is calculated as 0,93.

Conclusion: Evaluation of family happiness with a scale takes an important place within the scope of biopsychosocial approach of family practice discipline. It is a fact that especially family physicians who serve to families need evaluation instrument that evaluate family happiness in practical applications. We hope that Subjective Family Happiness Scale developed as a result of our study will answer this purpose. Our study shows that SFHS is a reliable and valid evaluation instrument for evaluating the family happiness sense felt by individuals themselves.

Keywords: Family happiness, developing a scale, reliability, validity.

1. GİRİŞ

Aile toplumun temel taşı ve en küçük birimidir. Toplum bu birimlerin bir araya gelmesi ile oluşur. İnsanoğlu doğumdan itibaren yaşamı boyunca birlikte yaşamaya ihtiyaç duyar. Aile bu ihtiyacın en organik sonucudur. Geçmişten günümüze aile; yaşanan çağa, içinde bulunulan toplumun kültürel seviyesine bağlı olarak değişse de karı-koca, ana-baba, ve evli ya da bekâr çocuklarla yakın akrabalarından oluşan, aynı çatı altında ya da hanede yaşayan kişilerin oluşturduğu sosyal bir kurum olarak tanımlanmaktadır (1).

İnsanın doğduktan sonraki bakım ihtiyacının karşılanması, yaşamı boyunca sağlığı ve mutluluğu için gereksindiği fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçların doyuma ulaştırılması ve yine toplumsal ve bireysel değerlerin oluşması ailenin devamını ve öneminin sürdürülmesini sağlar (2-4).

Toplumsal bir varlık olan insan bu denli ihtiyaç duyduğu aile ile ancak kişiliğini oluşturan değer yargılarına sahip olabilir. Hatta denebilir ki aile iyi ve kötü insan üreten laboratuvarlardır (5). Toplumdaki ahlaki yapının inşâsı ve sürdürülmesi aile biriminin sağlamlığına ve mutluluğuna bağlıdır.

Mutluluk kavramı yüzyıllardır merak edilen ve araştırılan bir konu olmakla birlikte, insan sağlığı üzerine etkisi olduğu bilinen fakat hala tam olarak açıklanamayan bir kavramdır (6). Mutluluk bireylerin çok yaşama beklentilerine ve yaşamdan doyum almalarına katkıda bulunmaktadır (7).

Aile kurumu bu kadar önemli mutluluk kavramı da bu denli muğlak olduğu için, aile mutluluğunu ölçmek zordur. Bu konuyla ilgili şimdiye kadar bir ölçeğe rastlayamadık. Aile ile ilgili aile doyum ölçeği, aile aidiyet ölçeği, ebeveyn tutumu, aile içi iletişim gibi pek çok ölçek geliştirilmiştir. Fakat bu ölçekler aile mutluluğu ile ilgili olsa da aile mutluluğunu tek bir yönden ele almış, bütüncül olarak incelememiştir. Bu bakımdan aile mutluluğunu bütüncül olarak ele alan bir ölçeğe ihtiyaç vardır. Bu çalışma sonucunda geliştirilen öznel aile mutluluğu ölçeği ile bu boşluğun doldurulması amaçlanmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ailenin Tanımı

Aile Arapça kökenli bir kelime olup etimolojik olarak ‘bir kişinin bakmakla yükümlü olduğu kişi’, ‘geçim sıkıntısı’ gibi anlamlara gelmektedir. Kazan tatar Türkçesi’nde gaile kelimesiyle eş anlamlı olduğu söylenmiştir (8). Fonetik olarak aile kelimesine çok benzeyen gaile kelimesi de ‘sıkıntı’, ‘çekilmesi zor yük’ anlamlarına gelmektedir (9). Asyalılar ailenin tanımının kültürden kültüre farklılık göstereceğini düşünürken Afrika kökenli Amerikalılar geniş akrabalık ve topluluk ağlarının bir araya gelmesini ya da uzun süreli arkadaşlık ilişkisinde kişiler arası psikolojik bağın olmasını aile tanımı içinde değerlendirmişlerdir. Buna karşın Avrupa kökenli Amerikalılar aileyi birbirine kan bağı ile bağlı kişilerin oluşturması gerektiğini belirtmişlerdir (4, 10).

Bell ailenin dört ayrı tanımı üzerinde durmaktadır. Birinci tanımlamada aile üyelerinden birinin fikri baz alınarak, onun duyguları ve düşünceleri aracılığıyla aile tanımlanır. İkinci tanım, aileyi çekirdek ve geniş yönüyle bir kurum olarak ele alır böylece özel bir aile tanımı olmaktan çıkar kültürel bir hal alır. Üçüncü tanıma göre aile bir sosyal birimdir olarak, dördüncü tanımda ise aile toplumun değerleri ile sınırlanmış bir grup olarak tanımlanmaktadır (3).

Biyolog Ludwig Von Bertalanffy’ye göre aile bir sistem olarak ele alınmalıdır. Bu görüşü temel alan başka bir tanım da aile; bir geçmişi paylaşan, duygusal bağı olan, hem bireysel olarak hem de ailenin tüm ihtiyaçlarını karşılamak için stratejiler planlayan bireylerden oluşmuş kompleks bir yapıdır (11).

Türk Aile Yapısı Özel İhtisas Komisyonu tarafından yapılan tanımlamaya göre aile eş ilişkisi, anne-baba ve çocuklar arasındaki ilişkileri içeren bir yapıdır. Ayrıca aile diğer sosyal kurumlarla ilişki içerisinde olan, içinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik koşulları ile bağlantılı olarak rol ve fonksiyonları olan evrensel bir olgudur (12).

Görüldüğü gibi aile için tek bir tanımlama yapmak mümkün değildir. Bu nedenle aileyi evlilik durumuna, büyüklüğüne, yaşanılan zamana, içinde bulunulan topluma, aile içindeki güç ilişkilerine vb. sınıflandırarak ele almak daha doğru olacaktır.

2.2. Aile Neden Önemlidir?

Psikolojide ihtiyaç yani gereksinim konusunun insan sağlığı üzerindeki etkisi geniş yer bulmaktadır. İnsanın eksikliğini duyumsadığı ve sağlığı için karşılanması gereken ihtiyaçları mevcuttur. Bu ihtiyaçlar kişinin kendisi dışındaki kişilerce doyurulmalıdır (13). İhtiyaçları doyuma ulaştırdığımız en doğal ortam ailemizdir. Aile, özellikle 3 ihtiyacı karşılamada önemlidir. Bunlar samimilik, güç ve anlamlılıktır. Toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen ailenin insan yaşamında vazgeçilmez bir önemi vardır. İnsanın ihtiyaçlarını karşılayabileceği doğal yer kendi ailesidir (3). Aile fizyolojik ve psikolojik olarak ne kadar doyurucu olursa başta insan olmak üzere toplum, ülke ve hatta dünya daha yaşanılabilir ve daha mutlu bir yer halini alacaktır. Bu nedenle günümüzde aile ve aile ile ilgili kavramların önemi giderek artmaktadır.

2.3. Ailenin İşlevi

Ailenin yerine getirmesi gereken görevler ve üstlendiği sorumluluklar vardır. De Fleur'a göre ailenin temel işlevi toplumun biyolojik ve kültürel sürekliliğini sağlamaktır (14). Sabatelli ve Bartle'a göre ise ailenin işlevleri; kimlik görevlerini yönlendirme, sınırları düzenleme, ailenin duygusal atmosferini düzenleme, aile yapısında meydana gelen değişimi yönetme, ev halkının devamlılığını sağlama olarak sıralanmaktadır (11). Toplumun aile anlayışına ve kültürel yapısına bağlı olarak aileye yüklenen işlev ve sorumluklar değişebilmektedir. Bu işlevleri sıralayacak olursak:

2.3.1. Biyolojik İşlev

Aile ebeveynlerin cinsel ihtiyaçlarının sosyal ve ahlaki normlara uygun şekilde karşılanmasını sağlar. Böylece çocuk yapma ve neslin devamlılığını sağlama gibi ailenin bir diğer işlevi de yerine getirilmiş olur. Günümüzde cinsel serbestlik, alternatif birlikte yaşama seçeneği, çocuk istemeyen ailelerin ortaya çıkması ile ailenin bu işlevi değişmeye başlasa da tüm aile türleri için biyolojik işlev hala evrensel nitelikte kabul görmüş bir işlevdir.

2.3.2. Eğitim İşlevi

İnsanın ilkokulu ailesidir. Ailede toplumsal, kültürel, ahlaki ve insani değerler, insan ilişkilerini düzenleyen kurallar yaşanarak öğrenilir. Çocukların kişilik yapıları burada şekillenir. Bu açıdan aile sağlıklı bir toplumun yetiştirilmesinde önemli yere sahiptir.

2.3.3. Psikolojik İşlev

Aile bireyleri arasında gerçekleşen yoğun duygusal alışveriş bireyler arasında güçlü bir bağ oluşturur. Ailede bireylerin her birine yeterli psikolojik tatmin sağlanmalıdır. Böylece bireyler kendilerini huzurlu, mutlu ve güvende hisseder. Psikolojik işlev ailenin diğer işlevlerini etkilemekle kalmayıp toplumun sağlamlığını ve işlevselliğini de etkilemektedir. Bu açıdan psikolojik işlev ailenin diğer işlevlerine göre daha fazla öneme sahiptir.

2.3.4. Ekonomik İşlev

Aile bireyleri ekonominin temel öğeleri olan üretim ve tüketimin gerektirdiği bilgi ve beceriyi ailede kazanır. Ailede temel ihtiyaçlarının bir kısmı aile bireylerince üretilir ve bireyler gereksinim duyduğunda tüketilir. Bu haliyle aile mini bir ekonomidir. Aile ekonomisi devlet ekonomisinde önemli yer tutmaktadır (15).

Önceleri avcılık ve toplayıcılık ile geçimini sağlayan aile yapısında üretim ön planda iken sanayileşme, kadının toplumsal statüsünün değişmesi ile tüketim ön plana çıkmıştır. Bu değişim beraberinde önceleri usta çırak ilişkisi ile babadan oğula geçen zanaat eğitiminin azalmasına yol açmıştır. Bu eğitim ailenin ekonomik işlevleri başlığı altında değerlendirebileceğimiz meslek edindirme işlevini de bünyesinde barındırmaktadır.

2.3.5. Koruyuculuk İşlevi

İnsan doğduğunda bakıma muhtaç, korunmasız haldedir. Onu maddi ve manevi her türlü tehlikeye karşı koruyan, güvenli bir yaşam sürmesini sağlayan ailesidir. Günümüzde ailenin koruyuculuk işlevi devlet tarafından sunulan yaşlı bakımı hizmeti, sağlık hizmeti, toplumsal güvenlik hizmeti gibi hizmetlerle azalsa da geleneksel ailelerde çocuklar büyüye de halen devam etmektedir (15).

2.3.6. Statü Kazandırma İşlevi

Statü bireyin toplumdaki yerini, saygınlığını belirleyen faktörlerdendir. Her birey başarılı, değerli, üst düzey statüye sahip olmak ister. Bireyin statüsünü başlangıçta ailesi belirler. Bazen de birey ailesinin statüsünü etkiler. Ailenin eğitim düzeyi, maddi geliri, soyu statüyü etkilemektedir. Bu başlangıç statüsü bireye daha ileride sahip olabileceği yeni statüler için zemin hazırlar (15).

2.3.7. Boş Zaman Değerlendirme İşlevi

Aile üyelerinin eğlenmesi, boş vakitlerinin yararlı etkinliklerle geçirilmesi ailenin işlevlerindendir. Aile, üyelerine hayat akışı içerisinde yaşamayı öğretirken beraberinde boş vakitlerin nasıl daha verimli geçirileceğini de öğretir. Oyun bu etkinliklerden en çok bilinenidir. Tezcan'ın eğitim sosyolojisi kitabında “Aile ayrıca çocuğun ilk ve doğal oyun yeridir. Böylece çocuk, aile üyeleriyle sürekli bir şekilde karşılıklı eğitim sürecine tabidir. Ailenin çocuğa sağladığı boş zaman eğitimi, oyuncakların, araçların ve eylemlerin seçimi yönünden oluşmaktadır. Böylece ailede boş zamanların değerlendirilmesi onun mutluluğuna ve istikrarına yol açabilir.

Ortaklaşa eğlence, aile bağlarını güçlendirir” denmektedir (16). Kimi aileler içinse kitap okuma, resim yapma, pikniğe gitme boş zaman etkinliği olmaktadır.

2.3.8. Siyasal İşlev

Toplumlar birleşerek devleti oluşturmaktadır. Devletin devamlılığı için toplumları yönetme sanatı olan siyaset bilimine ihtiyaç vardır. Toplumları sevk ve idare etmek için eğitilmiş, milli değerlere ve milli bilince sahip, milli bütünlüğü ve devlet düzenini koruyucu bireylere ihtiyaç vardır. Aile siyasal görüşünü bireylerine eğitim yolu ile aktarır, devlet kurumlarına vasıflı insan yetiştirir ve hatta devletin her kademesine lider yetiştirir. Aile bu işlevi ile mevcut siyasi kurumların devamlılığını sağlamakla birlikte açık görüşlü, yenilikçi, demokratik vatandaşların yetişmesini sağlar (15).

2.3.9. Kültürel İşlev

Kültür bir toplumun maddi ve manevi değerlerinin tamamı, zamanın topluma kazandırdığı deneyimlerin birikimi ve neticede toplumun ortaya koyduğu yaşam tarzıdır. Bireyler kültürü bilgi, deneyim, dil yolu ile nesilden nesile aktarmaktadır. Sosyologlar günümüzde insanı sosyo-kültürel bir şahsiyet olarak tanımlamaktadırlar. Onlara göre insan “insan olarak doğmaz” yaşayarak gelişerek “insan yapılır”. Bireyin içinde yaşadığı toplumun yüzyıllardır süregelen sosyal ve kültürel yapısının beklentilerine cevap verebilmesi, o toplumdan biri olup verimli bir şekilde hayatını sürdürebilmesi sosyo-kültürel yapıya uygun düşünce, duygu, davranış şekillerini öğrenip uygulamasına bağlıdır (17). Aile kültürel değerlerin samimi, sıcak bir ortamda uygulamalı olarak öğretildiği yerdir.

2.3.10. Din ve İnanç İşlevi

Bireyler din ve inanç eğitiminin önemli bir kısmını ailede alırlar. Aile ayrıca dini bir kurum gibi bireylerinin ibadet ve dinsel uygulamalarını organize eder (18). Dini görüşte aile bireylerine ibadet, ahlak, itikat gibi dini konularda bilgi vermek, bireyin hayatı için zaruri olan temel bilgileri öğretmek ile yükümlüdür. İslam dinine

göre ailede verilmesi gereken din eğitimi ile kişi kendini bilir, fitratını korur, yaratılış amacına uygun olarak iyi insan, iyi bir kul olup topluma faydalı olur (15). Dini bir inancı olmayan ailelerin de hayata dair değer yargıları vardır ve bu değerler aile sistemi içinde çocuklara aktarılır.

2.4. Aile Tipleri ve Özellikleri

Aile çok farklı boyutlarla ele alınabileceği için pek çok sınıflandırma yapılabilir. Aileyi ailedeki kişi sayısı, ailenin yaşadığı yer, ailede yönetimde etkin kişiye göre sınıflandırmak en yaygın olanıdır.

2.4.1. Ailenin Büyüklüğüne Göre Aile Tipleri

2.4.1.1. Büyük Aile

Üye sayısı bakımından kalabalık, genellikle kırsal kesimde yaşayan, gelenek ve göreneklere bağlı bir yaşamın sürdüğü aile tipidir. Geniş aile ve birleşik aile büyüklük bakımından büyük aile olarak değerlendirilebilir.

2.4.1.2. Geniş Aile

Birkaç kuşak ya da birden fazla akrabanın beraber yaşaması ile oluşan aile tipidir. Genellikle kırsal ya da geleneksel toplumlarda görülür. Geniş aile bu nedenle geleneksel aile olarak da isimlendirilir. Geniş aile içindeki statü farklılığı belirgindir ve eşitlik yoktur. Yaşlı gençten, ergin çocuktan, erkek kadından daha yüksek konumdadır. Gelin ailenin en yeni üyesi olduğu için statüsü en düşük olandır. Geniş ailede kadınlar ev içindeki bütün işlerde, erkekler ise tarlada ve işyerlerinde çalışır. Kız çocukları anneye, oğlan çocukları babaya yardım eder. Evlilikler çok erken yaşlarda olmaktadır. Genellikle akraba ve aynı yöreden kişiler ile olan evliliklerde ekonomik çıkar ön planda olabilmektedir. Geniş ailede eş seçimi ana baba aracı olmaksızın olası değildir.

Geniş ailelerde erkek çocuk tercih edilir ve onun eğitime daha çok önem verilir. Evlenen çocuklar yeni bir ev açma yerine baba evini tercih ederler. Erkek çocuk genelde babanın işini devam ettirir. Kırsal kesimde mülk sahibi olmak ve geçim kaynağının tarım olması geniş ailelerin devamlılığında oldukça etkilidir.

Ebeveyn ilişkileri kısıtlıdır. Anne eşi olan babaya saygı duyar ve ondan korkar. Baba otoriter bir figürdür ve aile bireyleri ile ilişkisi oldukça azdır.

Geniş ailelerde toplumsal statü, aile ve akrabalık sistemi tarafından belirlenir (19). Ailede yaşayan bireylerin akrabalık özelliklerine bağlı olarak geniş aileyi yatay geniş aile ve dikey geniş aile olarak iki grupta incelemek mümkündür.

2.4.1.2.1. Dikey Geniş Aile

Ülkemizde kırsal kesimde en yaygın olarak görülen aile tipidir. Baba, oğul, torun gibi üç kuşağın bir arada yaşadığı aile tipidir. Evlenen erkek evlat eşi ve çocuklarıyla birlikte baba evinde yaşamaya devam eder (20).

2.4.1.2.2. Yatay Geniş Aile

Yatay geniş aile bünyesinde çok çeşitli akrabalık ilişkilerini barındırır. Büyükanne, büyükbaba yanı sıra amca, hala, dayı, teyze, gibi akrabalar; anne, baba, çocuk ile birlikte bu aile tipini oluşturur. Bu aile bazen ortak kullanılan bir hane bazen de bekârlık, boşanma, ölüm gibi sebepler sonucu parçalanmış veya tamamlanamamış aile üyelerinin olması sonucu oluşabilmektedir (20).

2.4.1.3. Birleşik Aile

Evlenen bütün oğulların eş ve çocuklarıyla birlikte baba evinde yaşamasıyla oluşan aile tipidir. Birleşik aile geniş aileden farklı olarak çoğunlukla ekonomik sebepler nedeniyle bir arada yaşamak zorunda olan birden fazla çekirdek aileden oluşur. Çekirdek ailelerden biri ekonomik olarak uygun hale gelirse evden ayrılabilir.

Fakat günümüzde evleri ayrı olmasına karşın geleneksel ailelere benzer şekilde bütçeleri ve yönetimleri birleşik olan aileler mevcuttur (18).

2.4.1.4. Küçük Aile

Çekirdek aile ve parçalanmış ya da tamamlanmamış aileleri kapsayan bir aile tipidir. Kentsel alanlarda yaygın olan üye sayısı az, akrabalık ilişkileri zayıf ailelerdir (18, 20).

2.4.1.5. Çekirdek Aile

Anne, baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan ailelerdir. Günümüzde modern aile yapısını temsil etmektedir. Çekirdek aile ayrı bir evde oturur ve bağımsız bir gelire sahiptir. Son yıllarda özellikle kentlerde geniş aileler yerini giderek çekirdek ailelere bırakmıştır. Birey sayısı ve yapısıyla geniş aileden çok farklı olan çekirdek ailede bireyler ev dışında çalışarak bağımsız hale gelmişlerdir. Bu durum, geniş ailedeki katı alt-üst ilişkilerini ortadan kaldırmış eşitlikçi ilişkilerin oluşmasını sağlamıştır. Aile bireyleri arasında iş bölümü vardır. Bireyler için tanımlanmış görevler olmasına rağmen bireyler arasında dayanışma vardır. Aile yönetiminde anne ve baba beraber söz sahibidir. Aile çocukların eğitimi, öğretimi, toplumsallaşmasını sağlar. Çocuklar gelir kapısı ve güvence olmaktan çıkar. Aile bireyin geleceğinin destekleyicisi ve parçası olur. Geniş ailelerdekine aksine çocuk sayısına eşler karar vermektedir. Çekirdek ailede doğum sayısı az ve doğum aralıkları uzundur (19, 21).

2.4.1.6. Parçalanmış ya da Tamamlanmamış Aile

Boşanma, ölüm, ayrı yaşama gibi nedenlerle bütünlüğünü kaybetmiş aileler parçalanmış aile olarak tanımlanırken; bekar, yalnız yaşayan, ayrılık sonucu anne-babasından biriyle yaşayan çocuklardan oluşan aileler ise tamamlanmamış aile olarak tanımlanır. Parçalanmış çekirdek aile, ülkemizde çok yeni bir olay olmayıp toplumsal değişmeler sonucu ortaya çıkmış bir aile türüdür. Parçalanmış aile daralmış bir çekirdek ailedir. Sanayi Devrimi sonrası toplumun bir aile türü olarak

nitelendirilmiştir. Sosyolog Toffler'a göre Kuzey Avrupa ülkeleri, ABD gibi ülkelerde bu tür aile yapısı yaygınlaşmaktadır. Diğer ülkelere oranla ülkemizde gelenek ve kültürel yapının etkisi ile daha az görülmektedir. Ayrıca parçalanmış aile tipi kırsal kesime göre kentlerde daha çok görülmektedir. Parçalanmış aile 'postmodern toplumun aile yapısı' olarak da nitelendirilmektedir (22).

2.4.2. Yönetim Şekline Göre Aile Tipleri

Aile içerisindeki yönetim yapısı, yetki ve otorite kullanımına göre üç aile tipinden bahsetmek mümkündür.

2.4.2.1. Ataerkil Aile

Özellikle kırsal kesimde sık görülen ataerkil ailede otorite evin en yaşlı erkeğidir. Erkek otoritesini dinden alır ve dini geleneklerin sürdürülmesi ile görevlidir, din atalarının kültürüdür. Kadının söz hakkı yoktur, otoriteye uymak ile yükümlüdür. Bazı kültürlerde baba ailenin tüm mal varlığının tek sahibidir ve aile üyelerini satmak, hapsedmek gerekli görürse öldürmek gibi geniş haklara sahiptir. Roma ve eski Çin kültüründe de aile yapısı ataerkil tipte idi. Günümüzde geleneksel değerlerin sürdürüldüğü bazı çekirdek ailelerde de bu yapıya rastlamak mümkündür (2).

2.4.2.2. Anaerkil Aile

İslamiyet öncesi Türk toplumunda sıklıkla görülen fakat günümüzde pek görülmeyen bir aile yapısıdır. Eski Türk toplumunda kadın aile içinde önemli ve değerli yere sahiptir. Kadın erkeği ile birlikte hareket etmektedir. Bu dönemde kadının temel nitelikleri 'analık' ve 'kahramanlık' olarak görülmektedir. Orhun Abidelerinde de Oğuz prenseslerinin sosyal ve siyasi alanlardaki çalışmalarına değinilmiştir. Kadın savaşta, siyasi toplantılarda ve sosyal ilişkilerde her zaman kocasının yanında yer almıştır. Dede Korkut hikayelerinde de kadının her bakımdan aile yönetiminde söz sahibi olduğu görülmektedir (23, 24). İslamiyetten sonra kadının yönetimdeki yeri giderek azalmış ataerkil aile yapısı yaygın hale gelmiştir.

Günümüzde görülen anaerkil aile yapısında ise ataerkil ailede evin en yaşlı erkeğine verilen yetkiler evin büyükannesine ya da annesine bazen de annenin erkek kardeşlerine verilmektedir. Bu nedenle bu aile tipinde dayı otoritesi de hakim olabilmektedir. Kadının otoritesi büyük oranda ekonomik gücüne, mal varlığına bağlıdır. Akrabalık ilişkisi anne tarafından devam eder; annenin çocukları ve diğer akrabaları aynı evde yaşarlar (2).

2.4.2.3. Bölünmez Asaba

Özellikle Afrika, Asya ve güney Balkanlar'ın yerleşik toplumlarında sık görülen aile tipidir. Asaba “toprak” anlamında kullanılmaktadır. Bölünmez asabada akrabalık baba tarafında geliştiği için baba tarafından akrabalar ile evlenmek yasaktır. Aile üyeleri statü olarak eşittirler ve aynı toprağı paylaşırlar. Ailenin en yaşlı erkeği ailenin erkek reisi en yaşlı kadını da ailenin kadın reisidir. Aile reisi ailedeki işlerin yürütülmesini kolaylaştırır ve aileyi korur çocuklar üzerine hak ve sorumluluğu yoktur. Asabaya ait olan mal varlığı aile reisince idare edilir fakat mülkiyet ortaktır mal paylaşımı söz konusu değildir. Ailedeki kan bağı ve mülkiyet ortaklığı nedeniyle bu tip ailelerin içinde kan davası görülmektedir (18).

2.4.2.4. Eşitlikçi Aile

Sosyal ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak günümüzde sayıları giderek artan demokratik, çağdaş aile tipidir. Bu aile tipinde ailenin yönetim görevi ebeveynler arasında eşit paylaşılır. Benzer şekilde sorumluluk paylaşımı da eşittir. Bireyler alınan kararlarda eşit söz hakkına sahiptir.

2.4.3. Ailenin Yaşadığı Yere Göre Aile Tipleri

Yaşadığı yere göre aileler kırsal aile, kentsel aile ve gecekondu ailesi olarak üç grupta ele alınmaktadır.

2.4.3.1. Kırsal Aile

Kırsal aile adından da anlaşılacağı üzere kırsal bölgelerde yaşayan genellikle geniş aile yapısına sahip olan ailedir. Geniş ailelerdeki gibi doğurganlık oranı yüksektir, ailede birey sayısı fazladır. Kırsal ailenin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Ataerkil aile yapısı hâkimdir. Aile yönetiminde gelenek, görenek ve töre önemli yer tutmaktadır. Çocuklar aile için kimi zaman iş gücü kimi zaman da sosyal güvence olarak görülmektedir. Kırsal ailede ailenin ortak bir geliri vardır; bireylerin bağımsız bütçesi yoktur. Başta kendi kendine yeten bir müessese olan kırsal ailelerde birey sayısının artması, miras nedeniyle aileye düşen toprak miktarının azalması zamanla aileden göçlerin olmasına sebep olmuştur. Genellikle erkek çocukları büyük kentlere çalışmak üzere gönderilmiş bu durum bir anlamda kırsal ailelerin yenilen yapılanmasına neden olmuştur (25).

2.4.3.2. Kentsel Aile

Sanayileşme ile beraber kentleşme artmış kentsel aile ön plana çıkmıştır. Önceleri kırsal kesimde yaşayan bir üretim birimi olan aile kentselleşme ile birlikte bir tüketim birimi halini almıştır. Kentsel ailelerde kırsal ailelerin aksine aileler küçük, çekirdek aile halindedir. Eğitim oranının yükselmesi beraberinde aile bireylerinin daha yüksek yaşam standardı beklentilerini doğurmuştur. Bu durum kırsal ailedeki tersine bireylerin geç yaşta evlenmelerine neden olmuştur. Ayrıca doğurganlık oranı azdır. Aileler genellikle eşitlikçidir. Kadın çalışma hayatında erkek kadar yer bulmaktadır ailenin geçiminden kadın da sorumlu hale gelmiştir. Kırsal ailede ailenin sorumluluğu kapsamına giren aile işlevlerinin çoğu kentlerde; polis, belediye, vergi dairesi, banka, sendika gibi ikincil ilişkilerle halledilmektedir (25).

2.4.3.3. Gecekondü Ailesi

Ülkemizde özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra görülmeye başlanan bu aile tipi hızlı sanayileşme, kentleşme, kırsal kesimde işsizlik ve kırsal kesimde görülen ekonomik problemler nedeniyle kişilerin veya ailelerin kente göç etmesi ile oluşmuştur. Yapı olarak kırsal aile ile kentsel aile arasında bir geçiş ailesi gibidir.

Kırsal aileden koruyabildiği özelliklerinin yanında kendine uygun bulup kabullendiği kentsel aile özelliklerini bünyesinde barındırdığı için farklı bir aile türü olarak kabul edilmektedir.

Kırsal ailedeki akrabalık, komşuluk gibi sosyal bağlar sürdürülmektedir. Gecekondu aileleri genellikle kendilerine ait olmayan alanlarda, izinsiz, derme çatma konutlarda yaşamını sürdürmektedir. Bu hukuksuz yapılaşma gecekondu ailelerinin sağlık hizmetleri ve kamu hizmetlerinden yeterince faydalanamamasına neden olmaktadır. Sosyo-kültürel ve ekonomik düzey düşüktür. Her ne kadar iş bulma amacı ile gelmiş olsalar bile işsizlik oranı yüksektir. Buna karşın gecekondu ailesinde kırsal ailedekinden farklı olarak evlenme yaşı yükselmiş, kadının statüsü değişmiştir (18).

2.4.4. Sınıflandırılmayan Aile Tipleri

Bazı yönleri ile aile özellikleri taşıyan fakat aile tanımına uymadığı da düşünülen birkaç aile tipi bulunmaktadır.

2.4.4.1. Çocuksuz Aileler

Biyolojik sebeplerle çocuğu olamayan veya çocuk istemeyen kişilerin birlikteliği ile olan aile tipidir. Bu aile tipinde eşlerin birbirlerine, iş ve sosyal yaşamlarına daha çok zaman ayırdığı düşünülmektedir (4).

2.4.4.2. Gey/Lezbiyen Aileler

Aynı cinsiyetten bireylerin bir arada yaşaması ile oluşan ailelerdir. Günümüzde bazı ülkelerde bu tarz ilişkilere yasal olarak izin verilmektedir.

2.4.4.3. Yaşlı Aileler

65 yaş ve üzeri bireylerin oluşturduğu aile tipidir. Yaşam döngüsü olarak eşlerin kaybı, emeklilik, torun sahibi olma gibi özelliklere sahiptir (4).

2.5. Aile Sistemi

Ailenin ilk varoluşundan bugüne kadar ki gelişimi, üyelerinin birbirleriyle etkileşimi tartışılan konulardan biridir. Bu konuda sistem teorisyenleri tarafından ortaya atılan kurgusal bir teori mevcuttur. Bu görüşe göre aile alt sistemlerden oluşan kompleks bir yapıdır. Ailenin kompleks yapısı içinde gelişen ve üyelerce devam ettirilen çeşitli davranış kalıplarından bahsedilmektedir. Ayrıca her ailenin yöneldiği bir amacı, bu amaca ulaşmak için geliştirdiği stratejileri mevcuttur (11).

Sistem teorisyenlerine göre aile sistemi şöyle tanımlanmaktadır:

1. Sistem bir bütündür. Dolayısı ile sistemin bütün ögeleri birbirine bağımlıdır.
2. Aile sistemi içindeki etkileşim doğrusal değildir döngüseldir. Bu etkileşim dönüt olarak tanımlanmaktadır. Dönüt bir çeşit feedback mekanizmasıdır. Neden-sonuç ilişkisinden öte uyarıcının etkilediği bir dizi yeni tepki ve sonuçta kurulan dinamik bir denge beraberinde sistemin devamlılığı anlamına gelmektedir (26).
3. Değişim ve değerlendirme uyumlu sistemlerin özelliğidir.
4. Belli kurallar ve etkileşim kalıpları olan alt sistemler birleşerek kompleks sistemleri oluşturur.

Aileler bireyler tarafından oluşturulur bu açıdan birey ailenin alt sistemidir. Aileler toplumları toplumlar da devletleri oluşturur. Aileler toplumların toplumlar da devletin alt sistemini oluşturmaktadır. Bu sistemlerin her biri birbiri ile bağlantılıdır ve sürekli etkileşim içindedir. Bu ilişki bireylerin sağlığı ve mutluluğu üzerinde toplum devlet ve bunlardan daha önemlisi aile sisteminin etkisini ortaya koymaktadır (27).

Aile sisteminin girdisi aile yapısıdır. Ailenin yapısı aile içi etkileşim ve dış dünya ile olan etkileşimin nasıl algılanması gerektiğini belirler. Aile içi etkileşim ile ailenin yönetimi için kural konur, bireyler birbirlerine bağlanır ve sonuçta aile içi iletişim gelişir. Bu iletişim bireyin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının

karşılanmasında önemli role sahiptir. Aile yapısı ve etkileşimi sonuç olarak ortaya aile işlevlerini çıkarır. İşlevlerin yerine getirilmesi ile aile yaşam döngüsü bir süreç olarak devam eder (4).

Aile sisteminin beş özelliği mevcuttur. Bunlar:

1. Aile kuralları
2. Dışsal ve içsel aile sınırları
3. Aile üyeleri arasında güç dağılımı
4. Ailede rol dağılımı
5. İletişim

2.5.1. Aile Kuralları

Aile bireylerinin birbirleriyle ve aile sisteminin bir üst sistemi ile etkileşimi beraberinde uyulması gereken yazılı olmayan kurallar getirmiştir. Kurallar her ailenin kendine özgüdür. Genellikle ailede eskiden beri süregelen kurallar devam ettirilir. İtiraz edilmedikçe veya aile içinde açıkça tartışılmadıkça kurallar değiştirilmez. Bazı kurallar açık uçlu esnek iken bazı kurallar hiçbir zaman tartışılamaz, değiştirilemez (3).

2.5.2. Dışsal ve İçsel Aile Sınırları

Dışsal sınırlar ailenin diğer sistemlerden ayrılmasını sağlar. Bu sınırlar bazen fiziksel bazen de psikolojiktir. Örneğin bahçe duvarı, kapı fiziksel sınırlar içinde ele alınabilir iken ailenin kuralları, ailenin iletişim biçimi psikolojik sınır olarak ele alınabilir. Aile yaşam döngüsüne kendi sistemi gereği ya da üst sistemler gereği konan bu sınırlar içinde devam eder.

İçsel sınırlar aile içinde bireylerin birbirleri arasındaki alt sistem ilişkisine göre düzenlenmektedir. Alt sistemler ebeveyn-çocuk ya da büyük kardeş-küçük kardeş ilişkisi gibi durumlarda karşımıza çıkabilmektedir. İçsel sınırlar bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini tanımlamaktadır. Dışsal sınırlarda olduğu gibi içsel

sınırlar da bireylerin fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap verir. İçsel sınırlar aileden aileye değişmekle birlikte kimi zaman st düzeyde katı iken kimi zaman esnetilebilir ve hatta yok sayılabilir (3).

Ailenin tipine, kültürel yapısına, geleneklerine göre dışsal sınırlar kapalı özellikten açık özelliğe doğru değişim gösterebilir. Buna göre aileyi açık ve kapalı özellikli aile olarak ikiye ayırmak mümkündür. Kantor ve Lehr'in tanımladığı şekliyle kapalı ailelerin özelliklerine bakacak olursak:

- Ailenin sınırları kilitli kapılar, bahçe telleri, ailenin yabancıları kolayca kabul edememesi şeklinde kontrol edilir.
- Aile yelerinin dışarıdaki sistemlerle iletişime geçişleri katı bir biçimde kontrol edilir ve ailede otorite olan kişi bunları düzenler.
- Dışarıyla yeni ve farklı ilişkiler geliştirmek zordur. Çok sınırlı bağlantıya izin verilir. Bu bağlantılar da istikrarlıdır.
- Bireyler için özel olmak değerlidir. Bireyler kendilerini korumak için sır saklayıcı davranışlar gösterirler.
- Roller ve kurallar değerlere bağlı olarak oluşur ve katıdır.
- Aile içerisindeki iletişimdeki çatışma daha az ifade edilir.
- Ailede bireylere özel olma hissi yüksek düzeyde hissettirilir bu his aileyi birbirine bağlar.
- Sevgi vardır fakat ifade edilirken kontrollü sevgi ifadeleri kullanılır.
- Disiplin, gelenek önemli ve değerlidir. Her ikisinin de değişimine tolerans düşüktür.
- Değişim zor ve tehdit edicidir (28).

Bazı aileler tamamen ne tam kapalı aile özelliklerini ne de tam olarak açık aile özelliklerini sergiler. Bu tip aileler kendilerine ortada bir yer seçmişlerdir. Bunların zellikleri ise şöyledir:

- Aile sınırlarına kapalı ailelerdeki gibi katı değildir aşılması kolaydır. Aile içi ile dışarısı arasında gidiş geliş serbesttir.

- Aile bireyleri dışardaki kişilerle rahatça yakın ilişki kurabilir böylece bireylerin dışarıyı tanıma şansı olmaktadır.
- İletişim açık aileler kadar olmamakla birlikte açıktır. Ailede çatışma olduğunda rahatlıkla konuşulabilir hatta bireylerin fikirleri açıklıkla değiştirilebilir.
- Kapalı ailelere benzer şekilde iyi tanımlanmış, esnek olmayan kurallar mevcuttur.
- Aile bireylerinin gelişimi teşvik edilir. Bu anlamda bireyler desteklenirken belli sınırlar her zaman korunur.
- Bu tip ailelerde bazen aile içi ile dışı arasındaki dengenin korunması için kapalı aile özelliği gösterilebilir.
- Ailenin değişim için yeterli gücü olsa bile değişim ailede stres yaratabilir (28).

Kapalı ailelerin aksine sınırları çok net ve açık olan aileler açık aile olarak tanımlanmaktadır. Açık ailelerin özelliklerine bakacak olursak:

- Ailenin sınırları katı ve keskin değildir. Aile bireyleri, akraba, yabancı kişilere göre sınır tanımlı değişebilmektedir.
- Bireyler arasında özel durum oldukça azdır. Engeller daha az yer tutmaktadır.
- Bireyler, dışarıdaki insanlarla ilişkilerini geliştirmekte özgürdür.
- Doğal olmak, planlı davranmaktan daha önemlidir.
- Ailede yüksek bir enerji varlığını hissettirir.
- Ailedeki kararlar kesin, katı değildir, değişebilir. Karar verme süreci rahattır.
- Biricik ve tek olmak ödüllendirilir ve takdir edilir.
- Ailede bireyler duygularını serbestçe ifade edebilir.
- Ailede değişim korkusu hissedilir fakat çok sınırdaki değişimler de görülebilmektedir (28).

2.5.3. Aile Üyeleri Arasında Güç Dağılımı

Ailenin devamlılığı, aile içi kararların alınması ve bireylerarası çatışmaların engellenmesi için ailede güç, kontrol ve otorite özelliklerine sahip bir kişinin olması gerekir. Güç, her ailede farklı özelliğe sahiptir. Bazı ailelerde tek kişi üzerinde yoğunlaşabilir, bazı ailelerde ise eşitlik söz konusu olabilir. Geleneksel ailede baba güç unsuru iken anaerkil ailelerde anne güç unsuru olabilmektedir (29). Her ailenin genellikle bir güç modeli mevcuttur. Güç unsuru ihtiyaçlara ve şartlara göre değişebilmektedir.

2.5.4. Ailede Rol Dağılımı

Roller; ailenin özellikle yetişkin üyelerinin üstlendiği; kaynakların temini, çocukların bakımı, aile için karar verme süreci, ailenin yönetimi, dış ve iç sınırların belirlenmesi, aile içi kuralların konulması, sağlık sorunlarının kontrolü gibi işlevlerdir (30). Rol dağılımı ailenin türüne, yaşadığı yere, eğitim düzeyine vb. bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. Rol dağılımı aile işlevselliğini önemli ölçüde etkiler. Bu nedenle ailelerde genellikle fonksiyonel rol dağılımları görülmektedir. Fakat aile içi rol dağılımları esnek ve açık olmalıdır. Toplumsal ya da bireysel ihtiyaçlara cevap verebilmek amacıyla kimi zaman aile içi rol dağılımı değişebilmektedir.

Türk Aile Yapısı Araştırması'na göre ailede kadının en önemli rolü çocuk bakmak ve ev işlerini yapmak iken erkeğin rolü evin geçimini sağlamak ve koruyuculuk olarak tespit edilmiştir (31).

2.5.5. İletişim

İletişim bireyler arasında anlamların ortak paylaşımı olarak tanımlanmaktadır. Aile içinde eşlerin birbirleri arasındaki ilişkileri, anne-baba olarak çocukları ile olan ilişkileri ve çocukların birbirleri ile olan ilişkilerinin hepsi aile içi iletişimi oluşturmaktadır (32). İletişim bireyler arası ilişkileri yansıttığı gibi bireylerin işlevlerinin yerine getirilmesinde de gereklidir. Sağlıklı ve doğru iletişim

aile sisteminin düzgün işleyişinde önem arz etmektedir. Ailenin yapısı, özellikleri, kültürel yapı, toplumsal yapı aile içi iletişimi şekillendirebilmektedir.

2.6. Aile Yaşam Döngüsü

İnsanlar doğumdan ölüme kadar aile içerisinde geçirdikleri sürede gerek aile içi gerek aile dışı ilişkilerin etkisi ile fiziksel ve ruhsal olarak değişmektedir. Bu süreç çeşitli aşamalar ve dönemler ile ifade edilmektedir. İnsan yaşamı için doğum, çocukluk, gençlik, evlilik, orta yaş, yaşlılık gibi evrelerden bahsedildiği gibi aile için de çeşitli aşama ve dönemlerden bahsetmek mümkündür. Her bir dönem bireyi yeni bir ilişki ile karşı karşıya bırakır ve bireyde uyum sorunu oluşur. Bu durum bireyin yeni tutum ve davranış becerileri geliştirmesini sağlar. Bazen de birey değişimi tolere edemez çatışma ve kriz ortaya çıkar. Aile yaşam döngüsü bireyler arası etkileşimi, etkileşim sonucu ortaya çıkan değişimi, değişimin bireyde oluşturduğu fiziksel ve psikolojik etkiyi ve benzer şekilde değişimin ailenin yapısında meydana getirdiği değişiklikleri kapsamaktadır. Ailenin yaşamının zaman içerisindeki bu gelişimi aile yaşam döngüsü olarak kavramsallaştırılmıştır (33, 34).

Aile yaşam döngüsü üzerine yapılan araştırmalar sonucu her ailenin gelişim evrelerinin aynı düzende gittiğini göstermiştir. Genel olarak tüm aileler belli olayları belli zaman dilimleri içerisinde yaşamaktadırlar. Aile yaşam döngüsü ile ilgili, her biri ailenin yaşam serüvenini farklı aşamalarla ele alan, pek çok model ortaya atılmıştır. Bu modellerden en yaygın olanı ve en bilineni Evelyn Duvall'ın ortaya koyduğu evlilikle başlayan eşlerin ölümü ile sona eren sekiz evreden oluşan modeldir. (Tablo 1)

Tablo 1. Duvall’ın Aile Yaşam Döngüsü Modeli (33)

Aile Yaşam Döngüsü Pozisyon	Aile İçindeki Görevi	Ailenin Kritik Gelişimsel Görevi	Evresi Süresi
1. Evli Çiftler (Çocuksuz)	Karı Koca	Karşılıklı doyurucu bir evlilik kurmak. Hamileliğe ve annelik, babalık sözleşmesine uyum sağlamak.	2 yıl
2. Bebekli Aileler (30 aylık bebeği olanlar)	Karı - Anne Koca - Baba Küçük kız çocuğu veya oğlan çocuğu veya her ikisi.	Küçük çocuğun gelişimine uyum sağlama, cesaretlendirmek	2-5 yıl
3. Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Aileler (30 ay - 6 yaş)	Karı - Anne Koca - Baba Kız çocuk - Kız kardeş Erkek çocuk - Erkek kardeş	Okul öncesi dönem çocuğunun kritik ilgi ve ihtiyaçlarına uyum sağlamak	3-5 yıl
4. Okula Giden Çocukları Olan Aileler (6 - 13 yaş)	Karı - Anne Koca - Baba Kız çocuk-Kız kardeş Erkek çocuk - Erkek kardeş	Okul çağında çocukları olan ailelerle uyum içinde olmak. Çocukların eğitsel başarılarını cesaretlendirmek.	7 yıl
5. Ergenlik Çağında Çocukları Olan Aileler (13 - 20 yaş)	Karı - Anne Koca - Baba Kız çocuk-Kız kardeş Erkek çocuk - Erkek kardeş	Özgürlük ve sorumluluk arasında denge oluşturmak	7 yıl
6. Hareket Eden Merkezler Olarak Aile (Birinci çocuk evden ayrılmış, son çocuk evden ayrılıyor)	Karı - Anne - Büyük-anne - Koca - Baba Kız çocuğu-Kız kardeş Hala - Erkek çocuğu Erkek kardeş - Amca	Genç yetişkinleri iş, askerlik, okul ve evlilik için özgür bırakmak	8 yıl
7. Orta Yaşlı Anne-Baba (Boşalmış evden emekliliğe)	Karı - Anne - Büyükanne Koca - Baba	Evlilik ilişkilerini tekrar inşa etmek. Daha yaşlı ve daha genç yaşlı ve daha genç kuşaklarla soy bağlarını sürdürmek.	15 ±
8. Aile üyelerinin yaşlanması (Emeklilikten her iki eşin ölümüne)	Dul erkek / Dul bayan - Karı - Anne Büyükanne - Koca - Baba - Büyükbaba	Yalnız yaşamayla başetme, emekliliğe uyum göstermek	10-15±

Duvall’ın bu modeli zaman içerisinde başka araştırmacılar tarafından eksik bulunmuş alternatif aile yaşam döngüsü modelleri ortaya atılmıştır. Çünkü Duvall’ın modelinde sağlıklı, çekirdek aile ele alınmış olup aile tanımının zaman içerisindeki değişimi ile birlikte Duvall’ın tanımladığı döngüler bazı aileler için yetersiz olmaya başlamıştır. Carter ve McGoldrick tarafından ortaya konan modelde aile yaşam döngüsü altı evre halinde ele alınmıştır (3). Bu evrelere bakacak olursak:

1. Bekâr Genç Yetişkinler- Evden Ayrılma:

İlk evre aile yaşam döngüsü için en önemli evredir. Genç bireyler yeterli olgunluğa ulaşınca ebeveynlerinden ayrılırlar. Bu evre bir anlamda dönüm noktasıdır. Genç bireyin kendine uygun eşi seçip yeni bir aile kurması için başlangıç teşkil etmektedir. Ayrıca yine bu evre bireyin meslek edinme ve ekonomik özgürlüğünü kazanması anlamlarına da gelmektedir (3).

2. Yeni Evli Çiftler:

İkinci evrede evlilik gerçekleşir ve sonuçta yeni aile kurulur. Eşler birbirlerini tanımaya ve ortak bir yaşamı paylaşmaya başlarlar. Evliliğin ilk dönemi ihtiyaçların çok olduğu buna karşın eşlerin birbirlerini daha çok tolere ettiği dönemdir. Bu dönem aynı zamanda boşanmalar da sık görülmektedir (3).

3. Küçük Çocuklu Aileler:

Eşler bu dönemde çocuk sahibi olurlar. Çocukların aileye dahil olmasıyla ailenin yapısında ve sisteminde değişiklikler meydana gelmektedir. Yeni bir bireyin aileye katılması kimi zaman eşler arasında strese yol açsa da aile içi iletişim ve aile bireylerine düşen sorumlulukların yeniden tanımlanması ile adaptasyon sürecine girilmiş olur (3).

4. Ergen Çocuklu Aileler:

Bu evrede çocuklar için ergenlik dönemi başlamıştır. Ebeveynlerin ise orta yaş dönemidir. Ebeveynler ile çocuklar arasında anlaşmazlık ve çatışmaların arttığı bu nedenle ebeveynlerin sorumluluğunun arttığı bir dönemdir. Orta yaş dönemini yaşayan ebeveyn ailenin yaşlı bireylerinin sorumluluğunu almakla kalmayıp beraberinde ergenlik dönemini yaşayan ve iletişim problemlerinin maksimumda olduğu çocuklarının sorumluluğunu da alır (3).

5. Çocukların Evden Ayrılması:

Ergenlik döneminden sonra evlenme çağına gelen çocuklar kendi ailelerini kurmak üzere evden ayrılır. Çocukların evlenmesi ebeveynlerin karı-koca olarak sürdürecekleri iki kişilik aile yapısına başlangıç olmaktadır. Bununla birlikte ebeveynler anneanne, dede, kayınpeder gibi aile içerisinde yeni statüler edinmektedirler. Ve yine ebeveynler bu dönemde kendi ebeveynlerinin kaybı gibi sorunlarla karşı karşıya gelebilmektedirler (3).

6. İleri Yaştaki Aileler:

Bu dönem çiftlerin yaşlılık dönemine denk gelir. Çiftler yaşlılık ve beraberinde emeklilik, maddi gelirin azalması, sağlık sorunları, eşlerin kaybı gibi pek çok sorunla yüz yüze gelmektedir. Birtakım sorunlar olmasına karşın yaşlanan çiftin aile içerisinde konumu değişmekte ve beraberinde sorumlulukları genç nesillere aktarılmaktadır (3).

2.7. Sağlıklı Aile

Aile üzerinde yapılan pek çok çalışma akıllara ideal aile nasıl olmalıdır? sorusunu getirmiştir. Günümüze kadar ideal ailenin nasıl olması gerektiği konusunda anlaşma sağlanamamıştır. Aileyi fonksiyonlarına göre sınıflandıran görüşe göre fonksiyonlarını yerine getiren aile sağlıklı aile iken, getiremeyen aileler sağlıklı aile olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan aile alanında yetkin kişiler tarafından sağlıklı aile portresi adı altında ideal-sağlıklı ailenin taşıması gereken özelliklerden bahsedilmiştir. Elbette ki bu özellikler üzerinde de halen kesin bir anlaşma sağlanamamıştır (3, 35).

Sağlıklı ailenin özelliklerine bakacak olursak;

1. Aile fonksiyonlarını çok iyi yerine getirir,
2. Ailede yetişkinler kendi özelliklerini korurlar,

3. Aile üyeleri birbirlerine gönderecekleri mesajları nasıl kodlayacaklarını bilirler,
4. Ailede etkileşim kendi kendini yönlendirir, kurallara bütün aile üyeleri katılır,
5. Ailede roller açıktır, belirgindir ve birbirini tamamlayıcı özelliktedir,
6. Ailede roller fonksiyonlarla ilişkilidir (3, 35).

2.8. Sağlıksız Aile

İdeal aile fonksiyonlarının biri ya da birkaçının gereğince yerine getirilmemesi nedeniyle sağlıksız aileler ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle birden çok tipte sağlıksız aileden bahsetmek mümkündür. Bu ailelerde ailenin rolleri çok zayıf veya belirsiz olabilmektedir.

Sağlıksız diğer bir ifade ile fonksiyonel olmayan aileler ya bireylerin birbirleriyle aşırı iç içeliği ya da tamamen kopukluğu ile sonuçlanan iki ailenin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kopuk ailelerde aile bireyleri kendilerini izole etmiştir, kendi özerk dünyalarında yaşamaya devam ederler. Üyeler birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamayı öğrenemez ve dolayısı ile birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamazlar. Aile içi katı sınırlar ve kurallar vardır. Aile içi iletişim sağlıksızdır. Aile bireyleri birbirlerine destek olmaktan çok uzaktır daha iyi bir seçenek olmadığı için mecburiyetten bu aileyi sürdürmektedirler. İç içe ailelerde ise aile içi etkileşim abartılı ve yoğundur. Aile içi sınırlar ve kurallar belirsiz olduğu için bireyler birbirlerinin hayatına gereğinden fazla müdahale edebilir ve sonuçta bireysel özgürlük ortadan kalkabilir. Hatta bazen çocuklar ebeveyn yerine geçebilir böylece ebeveyn otoritesi de ortadan kalkabilir.

Sağlıklı ailelerde bireyler ihtiyaçlarını doyuma ulaştırır ayrıca başta çocukların olmak üzere tüm bireylerin bilişsel, zihinsel, duygusal ve sosyal olarak gelişmesi sağlanır. Bireylerin kişilik gelişimi, olumlu benlik algısı ve benlik saygısı gelişimi sağlanmış olur (3, 36). Özellikle 1980'li yıllarda daha yoğun ilgi gören aile fonksiyonları ile ilgili araştırmalar depresyon, madde bağımlılığı, uyum bozukluğu, boşanma riski, aile içi şiddet ve psikolojik rahatsızlığı olan ailelerin fonksiyonlarının

sağlıksız olduğunu göstermiştir. Ailenin sağlıklı fonksiyonel olması ayrı ayrı bireylerin mutluluğu ve dolayısı ile ailenin mutluluğu üzerinde önemli role sahiptir.

2.9. Mutluluk Kavramı

Mutluluk, yüzyıllardan beri tüm insanların ulaşmak istediği ve üzerinde çalıştığı önemli bir kavramdır. Felsefe, psikoloji, sosyoloji gibi pek çok alanda mutluluğun farklı tanımlarını bulmak mümkündür. Aristoteles'e göre mutluluk insan ruhunun, yaşam boyu süren, mükemmel olana ya da çeşitli mükemmellikler arasında en iyi olana uygun etkinliğidir. İnsan yaşama amacı olan mutluluğa ancak erdem, iyilik ve ölçülülük yolunu kullanarak ulaşabilir. Amacını içinde barındıran düşünce en yüksek mutluluk olarak değerlendirilmektedir (37, 38).

Mutluluk, Türk Dil Kurumu sözlüğünde bütün özlemlere eksiksiz ve sürekli olarak ulaşılmaktan duyulan kıvanç durumu olarak tanımlanmaktadır (9). Veenhoven'a göre mutluluk; iyi bir hayatın insana hissettirdikleri, insanın beklentileri ile ne derecede örtüştüğü, insana cazip gelen tarafları gibi kriterlerle bir bütün olarak hayat kalitesini pozitif olarak değerlendirmektir (39). Yine bu görüşe göre mutluluk algısına etki eden bir diğer faktörün öznel karşılaştırma olduğu ileri sürülmektedir. Kişinin içinde bulunduğu yaşam koşulları ile içinde bulunmayı umduğu, hayal ettiği yaşam koşullarının örtüşmesi derecesinde mutlu olunduğu söylenmektedir (38).

Veenhoven mutluluğu öznel ve nesnel mutluluk olarak iki şekilde ele almaktadır. Öznel mutluluk kişinin içinde bulunduğu ruhsal durum ile ilintili iken nesnel mutluluk çevresel faktörlerle ilintilidir. Nesnel bakış açısı mutluluğu açıklamaya çalışırken; kimi bireylerin tüm olumsuz koşullara rağmen mutlu olması kimi bireylerin ise koşullarının son derece olumlu ve uygun olmasına rağmen yine de mutsuz olması öznel mutluluk kavramının önemini ortaya koymuştur. Öznel mutluluk; olumlu ya da olumsuz tüm yaşam olaylarının birey tarafından algılanması, yorumlanması, deneyimlenmesi sonucu yapılan bireysel mutluluk değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (40, 41).

Mutluluğa etki eden faktörlerin neler olduğu, mutluluğun ölçülebilir olup olmadığı üzerinde uzun süre tartışılmış ve konuyla ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Yapılan bir meta-analiz çalışmasında mutluluğu belirleyen faktörler yaşam şartları, genetik özellikler, amaca yönelik etkinlikler olarak üç grupta toplanmıştır. Yaşam şartlarının mutluluğu %10, genetik özelliklerin % 50, amaca yönelik etkinliklerin % 40 oranında etkilediği tespit edilmiştir. Yaşanılan çevre, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey gibi faktörlerden oluşan yaşam şartları ve kişinin genetik özellikleri üzerinde değişiklik yapmanın pek de mümkün olmadığı belirleyicilerdir. Buna karşın amaca yönelik faaliyet kapsamında; olumlu düşünmek, iyilik yapmak, ibadet etmek gibi kişinin mutlu olmasına yönelik yapılan tüm faaliyetler tamamen kişinin denetiminde olan belirleyicilerdir. Dolayısı ile amaca yönelik etkinlikler öğrenilebilir ve geliştirilebilir olmaları sebebiyle üzerinde değişiklik yapılabilen belirleyicilerdir (42).

2.9.1. Öznel Mutluluk Kavramı

Psikolojide mutluluk, öznel iyi oluş kavramıyla ele alınmaktadır (43). Öznel iyi oluşla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, iyi oluş kavramının; öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, yaşam kalitesi, iyilik hali ve olumlu duygulanım gibi anlamları birbiriyle tamamen aynı olmayan fakat büyük oranda birbirleriyle ilişkili olan kavramlarla açıklandığı görülür. Aslında bu kavramların hepsi bireyin olumlu yönde işlevsellik göstermesini ve dolayısı ile mutluluğunu sağlayan şartlarla ilişkilidir. Bu ilişki öznel iyi oluş kavramı ile öznel mutluluk kavramının birbirine benzer olduğunu göstermektedir (38, 44).

Öznel mutluluk, olumsuz duygu ile olumlu duygu arasındaki dengedir. Bu kavram ilk defa Bradburn tarafından 1969 yılında tanımlanmıştır (45). Deiner' ın yaptığı tanımda ise öznel mutluluk; güven, ilgi, ümit, heyecan, gurur, neşe gibi duyguları içeren olumlu duygulanım, üzüntü, korku, öfke, nefret, gibi duyguları içeren olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu yönüyle kişinin kendisini öznel olarak değerlendirmesidir (46).

Öznel mutluluk temelde olumlu duygulanım, olumsuz duygulanım ve yaşam doyumu olmak üzere üç ögeden oluşmaktadır. Olumlu duygulanıma bağlı olarak huzur, olumsuz duygulanımın yokluğu ve yaşam doyumunun olması yüksek öznel mutluluk olarak değerlendirilmektedir (47). Bunun yanı sıra bireyin yaşamında olumlu duygulanım veren olayların olumsuz duygulanım veren olaylara göre daha çok yer bulmasının da yüksek öznel mutluluk olarak ifade edilebileceği düşünülmektedir (38).

Yaşam doyumu öznel mutluluğun bilişsel bileşeni iken, olumlu ve olumsuz duygulanım öznel mutluluğun duygusal bileşeni olarak tanımlanmaktadır. Duygusal ve bilişsel bileşenler birbirleriyle ilişkili aynı zamanda birbirinden ayrı kavramlardır (46).

Eğer bir kişi yaşam alanlarının çoğunda arzuladığı bir gelişim gösteriyorsa, bu gelişim onun yaşamını daha olumlu değerlendirmesine ve öznel mutluluğunun artmasına yol açar. Kısaca bir kişi yaşadığı hayatın onun istediği, arzu ettiği hayat olduğunu düşünüyorsa o kişinin öznel mutluluğu da yüksektir. Buradan anlaşılabileceği üzere yaşam doyumu uyumla yakından ilişkilidir (48).

Yaşam doyumu genel olarak ele alınabileceği gibi aile, evlilik, arkadaşlık gibi araştırmacının amaçlarına göre daraltılmış biçimde yaşamın bir ya da birkaç alanına ilişkin mutluluk ya da doyumla değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte geçmiş duygusal deneyimleri, hatıralar, amaçlar, değerleri ve karşılaştırma standartları da öznel iyi oluş ile yakından ilişkilidir (45, 49, 50).

Bu durumda, bireyin bir alana ilişkin iyi olma hali diğer yaşam alanlarına ilişkin iyi oluşunu da etkilediğinden; bir alanda yapılan öznel iyi oluş ölçümü, genel iyi oluş hali ile ilgili ipuçları olarak değerlendirilmektedir. Mutlu insan; genellikle neşeli ve genellikle hayatından memnun insan şeklinde tanımlanmaktadır.

Öznel mutluluğu açıklamaya çalışan bir diğer görüşte ise kendini gerçekleştirme, anlamlılık, canlılık ve potansiyelini tam olarak kullanma gibi

kavramları içeren psikolojik işlevsellik; haz ve doyum gibi kavramları içeren hazcılık olmak üzere iki farklı bakış açısı görülmektedir (51).

Psikolojik işlevsellik yaklaşımında teoriler tarafından belirlenen sağlıklı davranış kriterleri öznel mutluluğun temel göstergesi iken hazcı yaklaşımda olumlu duyguların olumsuz duygulardan daha çok yaşanması ve hayatın çeşitli alanlarından alınan doyumun yüksek olması öznel mutluluk göstergesidir. Özetle psikolojik işlevsellikte bireyin mutluluğa ilişkin kendi öznel değerlendirmeleri yer almazken tam aksine hazcı yaklaşımın temeli öznel mutluluk algısıdır (52).

Psikolojik işlevsellik yaklaşımı ile öznel mutluluk açıklanmaya çalışılsa da birçok insanın başarılarla dolu bir hayat sürmesine, toplum içerisinde olumlu faaliyetlerde bulunmasına rağmen mutlu olmaması bu yaklaşımın tek başına öznel mutluluğu açıklamaya yetersiz olduğunu düşündürmektedir. Bireysel ve kültürel değer sistemleri de öznel mutluluk ile yakından ilişkili olmasına rağmen öznel mutluluk; yalnızca çevresel etkenler ve kriterlerle değil bireyin öznel değerlendirmesi sonucunda oluşmaktadır. Bu yüzden öznel mutluluğu ölçebilmek için bireylerin kendi yaşamlarını kendi değer, amaç ve gelişimleri çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir (38, 45, 53).

2.9.2. Öznel Mutluluk Kuramları

Öznel mutluluğu kavramsal ya da kuramsal olarak tam olarak açıklamak henüz mümkün olmasa da öznel mutluluğu açıklamaya yönelik pek çok kuram ortaya atılmıştır. Bu kuramlara göz atacak olursak;

2.9.2.1. Erek Kuramı

Temeli 1960 yılında Wilson tarafından atılan bu kurama göre gereksinimlerin doyurulmasının mutluluğa, gereksinimlerin doyurulmamasının ise mutsuzluğa yol açtığını ve doyum almanın; bireyin geçmiş deneyimleri, kişisel değerleri, kendini başkaları ile karşılaştırmalarından çıkan sonuçlar gibi faktörlerden etkilenen uyum ve istek derecesi ile ilgili olduğunu belirtmiştir (54).

Erek kuramına göre bireylerin gereksinimlerini karşılama isteği ve bu istekler doğrultusunda bireylerin hedeflediği amaçların gerçekleşmesi ya da belli bir yaşam alanında isteklerin karşılanma derecesinin yüksekliği mutluluğa yol açmaktadır. Bu durumun tam tersi de geçerlidir. Amaçlara ve isteklere ulaşamama durumu da bireylerin mutsuzluğuna yol açmaktadır. Öznel mutluluğu yüksek olan bireyler, kendi amaçlarını diğerlerinin amaçlarına göre daha önemli ve başarı olasılıklarını da yine diğerlerine göre daha yüksek görürken; öznel mutluluğu düşük olan bireyler istekleri ve amaçlarına ulaşamamanın yanı sıra bu istek ve amaçlar ile sürekli bir çatışma halindedirler (55, 56).

Erek kuramında dikkat çeken bir diğer nokta amaçların bireyi mutlu etmenin yanında mutsuz hissetmelerine de yol açabilmesidir. Amaçlar makul bir düzeyde olduğunda, amaçların sonuçları gelecekteki istekleri olumsuz etkilemediğinde ve amaçlar başka bireylerin amaçlarıyla çatışmadığında ancak öznel mutluluğu artırabilmektedir (44).

2.9.2.2. Etkinlik Kuramı

Etkinlik kuramında mutluluğun kaynağı amaçlara ulaşmak için yapılan etkinlikler yani süreçtir. Burada amaçların değil amaçlara ulaşma yolunda harcanan çabanın, yapılan eylemlerin daha doyum verici olduğu ve bunun da mutluluğun esas nedeni olduğu düşünülmektedir. İnsan etkinliğinin esas ürünlerinden birinin mutluluk olduğu düşünülmektedir (57).

Etkinlik kuramını açıklamak için akış(flow) kuramından bahsedilmektedir. Bu kurama göre, kişinin bir amaca yönelik yaptığı etkinliklerin ve bu etkinliklere karşı koyan etkenlerin zaman içindeki akışı kişiye mutluluk vermektedir. Burada zorlayıcı etkenler kişinin sahip olduğu becerileriyle örtüşür ise bir etkinliğin tamamlanma süreci arka arkaya hazların akışı olarak değerlendirilmektedir (58).

2.9.2.3. Aşağıdan Yukarı Kuramı

Aşağıdan yukarı kuramı öznel mutluluk ile ilgili ortaya atılan ilk kuramlardandır. Bu kuram Wilson'un temel ve evrensel insan ihtiyaçları fikrine ve "kişinin koşulları ihtiyaçlarını karşılamaya izin veriyorsa kişi mutlu olur" fikrine dayanmaktadır (44). Buna göre mutluluk, bireyin yaşamında zevk veren, doyum aldığı anların ve yaşantıların yine bireye acı veren ve onu mutsuz eden yaşantılar toplamının sonucudur. Bireyin haz aldığı olayların ve yaşamından elde ettiği doyumlarının sıklığı önemlidir. Aşağıdan yukarı kuramına göre kişinin mutlu an ya da deneyimleri fazla sayıda ise mutludur. Yaşam doyumunu ise bireyin aile yaşamı, evlilik, gelir durumu, yaşadığı yer gibi yaşamın farklı alanlarından aldığı doyumun birleşimidir (57).

2.9.2.4. Yukarıdan Aşağı Kuramı

Yukarıdan aşağı kuramına göre, bireyin mutlu olması, yaşamın haz veren yanlarını görmesi ve haz veren yaşantıların birçoğunu yaşaması ile sağlanır. Mutluluk bireyin dışında değil, hayata olumlu ya da olumsuz biçimde bakmakla ilgili olan kişilik özelliğindedir. Olumlu ve olumsuz değerlendirme yetisine sahip olan bireyin yaşam olaylarını yorumlayış şekli, bireyin mutluluğunu etkilemektedir. Ayrıca aynı koşullara sahip olmalarına rağmen bazı insanların mutlu bazı insanların mutsuz olması; bireylerin yaşamı değerlendirme biçimine yani hayata bakış açısına bağlanmaktadır (59).

İki kuramı birlikte ele alacak olursak; aşağıdan-yukarı kuramının nesnel faktörlere daha çok yer vermesi dolayısı ile daha objektif bir yaklaşım olduğu, yukarıdan-aşağı kuramının ise koşullardan ziyade bireyin kişiliği gibi öznel faktörlere daha çok yer vermesi dolayısı ile daha subjektif bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Bu anlamda bu iki kuram öznel mutluluğun temel belirleyicilerini ve doğasını anlamaya yönelik yaklaşımları ve felsefi kökenleri bakımından birbirinden ayrılmaktadır (60).

2.9.2.5. Uyum Kuramı

Bireyler iyi ya da kötü olaylara zamanla uyum sağlamaktadır. Zamanla olaylara verilen tepki azalmaktadır. Dolayısı ile kişi mutluluk ya da üzüntü hissini çok uzun süre yaşayamaz. Bu nedenle genellikle yakın geçmişteki olaylar uzak geçmişteki olaylara kıyasla daha güçlü bir etkiye sahiptir.

Uyum kuramına göre birey şu anda kendini hayatındaki bazı önemli değerleri göz önünde bulundurarak geçmişe kıyasla daha kötü durumda görüyorsa mutsuz; daha iyi bir durumda görüyorsa mutlu hissedecektir (61).

Uyum kuramına göre birey yaşanmışlıklar sonucu kendi yaşamına yönelik kendine standartlar belirlemektedir. Eğer kişi art arda olumlu ve kendini mutlu eden olaylar yaşarsa buna uyum sağlar ve böylece standartları yükselir. Kişinin zaman içerisinde yaşayacağı olaylar değişeceği için standartları ve dolayısı ile ölçütleri de değişecektir (56).

Deiner'a göre modern öznel iyi oluş kuramlarının temelinde yaşam koşullarına uyum ve alışma mekanizması vardır. Ayrıca insan olumlu yaşam olaylarına veya koşullarına uyum sağladığı gibi olumsuz yaşam olaylarına veya koşullarına da uyum sağlamaktadır (54).

2.9.2.6. Dinamik Denge Kuramı

Dinamik denge kuramına göre, esas olarak öznel mutluluk, bireyi etkileyebilecek yaşam olaylarının yaşanmasından bir süre sonra kişiliğin belirlediği denge düzeyine dönmektedir. Bu kurama göre öznel mutluluk pek çok insan için bir denge halinde devam etmektedir. Bu kuramı açıklayan Headey, stok düzeyleri, ruhsal gelir akışı ve öznel iyi oluş kavramlarının dengede olduğunu belirtip söz konusu kavramları bu kuramda birleştirmiştir. Böylece ekonomi ve öznel mutluluk kavramlarını da birleştirmiş olmaktadır. Burada stok, sosyal geçmiş ve kişilik özellikleri gibi tutarlı özellikler iken; ruhsal gelir akışı ise yaşam olaylarından kaynaklanan haz ve üzüntüler olarak değerlendirilmektedir. Bireyin çeşitli yaşam

alanlarında belirli stokları bulunmakta ve bu stoklar belli zamanlarda ölçülmektedir. Bunun yanı sıra bireyin yaş, cinsiyet, kişilik, genel bilgi ve sosyal statü gibi sosyal geçmişi de akış üzerinde etkili olmaktadır. Dışadönüklük ve çeşitli yaşantılara açıklık gibi özellikler bulunan bireylerde öznel mutluluğun daha yüksek olasılıkla denge düzeyinde durması beklenmektedir (38, 44).

Dinamik denge kuramına göre bireyin sahip olduğu stoklar ile dengeli olarak akış devam ederse öznel mutluluk değişmez. Tam tersine stoklar çerçevesinde olmayan bir akış meydana gelirse öznel mutluluk denge tekrar eski haline gelinceye kadar bozulmaktadır (62).

2.9.2.7. Yargı Kuramı

Yargı kuramına göre öznel mutluluk bireyin sahip olduğu gerçek şartlar ile belirlediği standart arasındaki ilişkiye bağlıdır. Duygular gibi konularda bilinçsiz, doyum gibi konularda ise bilinçli olarak yapılan bu karşılaştırma sonucu bireyin gerçekteki durumu belirlediği standardın üstünde ise öznel mutluluk söz konusudur. Bunun tam tersi bireyin gerçekteki durumu belirlediği standardın altında ise öznel mutluluk azalmaktadır (38).

Yargı kuramları, dikkate alınan standartlara göre tek faktörlü uyumsuzluk kuramı ve çok yönlü uyumsuzluk kuramı olarak ikiye ayrılmaktadır. Her iki kuramda da karşılaştırılan öğeler bilişsel ya da duyuşsal olabilmektedir (60).

2.9.2.7.1. Tek Faktörlü Uyuşmazlık Kuramı

Tek faktörlü uyumsuzluk kuramında, bireyin gerçek durumu ile karşılaştırdığı standart öznel olarak algıladığı ideal ilişkiler durumudur.

2.9.2.7.2. Çok Yönlü Uyuşmazlık Kuramı

Çok yönlü uyumsuzluk kuramında ise birey gerçek durumunu, geçmiş koşullar, istekler, doyumun ideal düzeyleri, ihtiyaçlar, amaçlar ve diğer bireylerin

durumu gibi çok sayıda standartla karşılaştırmaktadır. Yargı kuramının özelliği olarak doyuma ilişkin yargılar, güncel şartlar ile kabul edilen standartlar arasındaki farklılığa dayanmaktadır (38).

2.9.2.7.3. Sosyal Karşılaştırma Kuramı

Sosyal karşılaştırma kuramına göre, birey kendi durumunu diğer kişilerin durumu ile karşılaştırarak değerlendirir eğer bireyin durumu diğer kişilerin durumuna kıyasla daha iyi ise mutluluk; bireyin durumu diğerlerinden daha kötü ise mutsuzluk söz konusudur. Özetle bireyin yaptığı sosyal karşılaştırmalar öznel mutluluğu etkilemektedir.

Wood' a göre sosyal karşılaştırma; bireyin ilişki içinde olduğu bir ya da daha fazla kişinin özellikleri hakkında düşünme sürecidir. Sosyal karşılaştırmaya verilen tepkiler bilişsel, duygusal ya da davranışsal boyutları içerir. Bu karşılaştırma sonucu farklılık olması bireyin tepkisi ile sonuçlanır (54).

2.9.2.8. Bağ Kuramları

Bağ Kuramları; bireylerin mutlu olma eğilimlerini, bellek, koşullanma gibi kavramlar ve bilişsel ilkelere dayanarak açıklamaktadır. Bağ kuramında öznel mutluluk bireyin kendisini ilgilendiren olaylara ilişkin yüklemeleri ile ilgilidir. Bireyin olaylara ilişkin yüklemeleri olumlu ise öznel mutluluk artacaktır (38).

Bellek konusunda yapılan çalışmalar sonucu mutlu kişilerin birbirlerine olumlu ilişkilerle bağlı zengin bilişsel ağlara sahip olduğu; mutsuz kişilerin birbirlerine olumsuz ilişkilerle bağlı, sınırlı ve yalıtılmış bilişsel ağlara sahip olduğu düşünülmektedir (56).

Bağ kuramının öznel mutluluğu dayandırdığı ilkelere biri de koşullanmadır. Bu kurama göre duyguların ortaya çıkmasında klasik koşullanma etkilidir. Yoğun duygu yüklü koşullanmaların sönmeye çok dirençli oldukları tespit

edilmiştir. Koşullanmalar olumlu yönde ise mutluluk artarken; olumsuz yönde ise mutsuzluğa sebep olmaktadır (56).

2.10. Ölçek Geliştirme

Ölçme, “Bir niteliğin gözlenip, gözlem sonucunun sayı ve sembollerle gösterilmesidir” (63). Bilim olmanın önkoşulu sayılan ölçme bilimlerin ortak bir inceleme yöntemidir. Fen bilimlerinde ve tıbbi bilimlerde gözlemlenen değişkenler genelde somut, sosyal bilimlerde gözlemlenen değişkenler ise genelde soyut özelliktedir. Soyut değişkenler doğrudan gözlenemediği için dolaylı olarak gözlemlenirler (64, 65).

Ölçme ve değerlendirme konusunda farklı yaklaşımlar olsa da belirli amaçlarla bireylerin özelliklerinin değerlendirilmesi söz konusu olduğunda psikometrik yaklaşım ve izlenimci yaklaşım olmak üzere iki temel yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Psikometrik yaklaşım, izlenimci yaklaşıma göre daha objektif ve karşılaştırılabilir bilgiler sağlamaktadır. Psikometrik yaklaşım doğrultusunda araştırmalarda kullanılan ölçeklerin diğer bilgi toplama yöntemlerine göre daha kolay uygulanabilmesi, objektif olarak puanlanabilmesi, geçerli ve güvenilir gözlemler yapmaya olanak sağlaması, bu ölçme araçlarının sıklıkla tercih edilmesinin nedenleri arasında sayılabilir (66, 67).

Psikometrik ölçümlerde sıklıkla kullanılan ölçekler sayesinde ölçme konusu olan özellik bakımından bireyler, olaylar ya da nesneler hakkında değerlendirme yapılabilir ve elde edilen değerlendirme sonuçlarına dayanarak belli kararlar verilebilir. Sonuçta verilen kararın doğruluğu ve uygunluğu kararların dayandığı değerlendirme sonuçlarına veya kullanılan ölçeğe bağlıdır. Dolayısı ile ölçeğin standardize olması istenir (67). Bu nedenle ölçek geliştirme çalışmalarında; ölçek standardize edilene kadar, ölçeğin maddeleri analiz edilir ve yeniden değerlendirilir. Standardize edilen ölçeğin uygulanması, puanlaması ve yorumlaması uzman kişiler tarafından dikkatli bir şekilde yapılmalı ve açıklanmalıdır (68).

Ölçek geliştirilirken izlenmesi gereken basamaklara göz atacak olursak;

- Ölçeğin hangi amaçla geliştirileceğine karar verilmesi.
- Ölçülecek değişkenin kavramsal-kuramsal çerçevesinin çizilmesi
- Ölçülecek değişkenin tanımının yapılması.
- Kavramsal olarak tanımlanmış değişkenin davranışsal göstergelerinin tespit edilmesi.
- Ölçek geliştirme tekniğine karar verilmesi.
- Uyarıcıların ve uygun tepki kategorilerinin üretilmesi.
- Ölçeğin açıklama ve yönergesinin yazılması.
- Ön deneme uygulamasının gerçekleştirilmesi.
- Deneme uygulamasının gerçekleştirilmesi.
- Madde ve ölçek analizlerinin gerçekleştirilmesi.
- Faktör analizi ile ölçeğin yapısının oluşturulması.
- Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılması (69).

Tüm bu basamaklar tamamlandıktan sonra standardize bir ölçek ortaya konulmuş olacaktır. Bu basamaklar arasında özellikle önem arz eden güvenirlik ve geçerlik çalışmalarıdır. Çünkü ölçeğin standardize olabilmesi ve sonrasında uygun bilgiler üretme yeteneğine sahip olması için güvenirlik ve geçerlik çalışmalarının yapılması şarttır (68).

2.10.1. Güvenirlik ve Geçerlik Kavramları

Güvenirlik, ölçme aracının kendi içinde kararlılığı ve tutarlılığı olup, standart hatanın az olması olarak tanımlanırken geçerlilik ise bir ölçme aracının ölçmek istediği değişkeni ölçüp ölçmediği, ölçüyorsa onu başka değişkenlerden ne derece ayırarak ölçtüğüdür (70).

2.10.2. Güvenirlik Çeşitleri

Bir ölçeğin güvenilir olması aynı örnekleme yapılan tekrarlayan ölçümlerden aynı sonucun alınması yani ölçeğin stabil, eşdeğer ve homojen olması anlamına gelmektedir. Homojenlik ölçeğin iç özelliğiyle ilgilidir. Buna iç tutarlılık da denilmektedir. Aynı yapıyı ölçen maddelerin ne kadar benzer sonuçlar verdiğinin ölçülmesidir. Yani aynı özelliği ölçmede farklı maddelerin ne kadar tutarlı olduğunun incelenmesidir (70). Ölçek geliştirilme çalışmalarında güvenilirliği test etmek amacıyla kullanılan bazı yöntemlere bakacak olursak:

2.10.2.1.Paralel formlar

Yeni geliştirilen ölçeğin uygulandığı kişilere daha önce güvenilirliği kanıtlanmış başka bir ölçeğin eş zamanlı uygulanması ve her iki ölçek sonuçlarının arasındaki korelasyona bakılmasıdır. Korelasyon ne kadar yüksekse ölçeklerin o kadar eşdeğer olduğu söylenebilir. Aynı şeyi ölçen fakat ifade tarzları ve/veya tasarımı farklı olan ölçekler kullanılmaktadır. Bir diğer yol, soruları hazırlamak ve rastgele ikiye ayırarak uygulamaktır. Bu uygulama ile ölçeğin stabilliği de test edilmiş olmaktadır (70).

2.10.2.2. Test/tekrar test (Test/retest)

Aynı ölçme aracı aynı deneklere benzer şartlar altında 2 veya daha fazla kez uygulanır. Burada iki ölçüm arasında fazla bir farklılık olmamalıdır. Ölçüm yapılan zaman aralığının ne kadar olduğu da önemlidir. Uygulama ne kadar erken tekrarlanırsa o kadar benzer sonuçlar elde edilirken çok geç tekrarlanması ölçülen durumun değişmesine yol açabilir. Genel olarak uygun kabul edilen zaman aralığı 2-4 haftadır (71).

2.10.2.3. Gözlemciler arası güvenilirlik

Tek bir formun iki uygulayıcı tarafından uygulanması ve aralarındaki korelasyona bakılması ile ölçülür. Ölçek evet/hayır gibi kategorik bir ölçüm

yapıyorsa iki araştırmacının uygulamasında ne kadar uyum olduğuna bakılır. Ölçek nümerik bir ölçüm yapıyorsa iki araştırmacının uygulamasının ne kadar korelasyon gösterdiğine bakılır. Phi (basit korelasyon), Kappa (rastlantı açısından düzeltme yapılmış) ve Kendall's tau (sıralı veriler için) katsayıları hesaplanabilir (70).

2.10.2.4. Gözlemci içi güvenilirlik

Aynı değerlendiricinin yaptığı birden fazla ölçümün arasındaki uyum derecesidir. Anlaşılacağı gibi bu kullanılan ölçüm araçlarına değil, aynı gözlemcinin aynı ölçüm araç ve gereçlerini kullanarak yaptığı ölçümler birbirinden farklılık gösterebileceği için araştırmacıya bağlı bir durumdur. Ölçümün nümerik olduğu durumlarda sınıf içi korelasyona, kategorik olduğu durumda ise Cohen'in kappa katsayısına bakılarak değerlendirilir (70).

2.10.2.5. Yarıya bölme (Split half)

Bir özelliği ölçmek için kullanılan tüm maddeler rastgele ikiye ayrılır. Ölçek bir grup bireye uygulanır ve her iki yarımın puanları hesaplanır. Bu iki yarımın karşılaştırılmasıyla (Guttman Split-Half katsayısı) güvenilirliğin derecesi belirlenir (70).

2.10.2.6. Cronbach alfa

Güvenilirlik hesaplarında sıkça kullanılan bir katsayıdır. Maddeler arası korelasyon ortalamasını da dikkate alarak hesaplanan matematiksel anlamda yarıya bölmenin eşdeğeri olan iç güvenilirlik katsayısıdır.

Cronbach Alpha hesaplamasında ölçek maddeleri rastgele ikiye ayrılarak karşılaştırılır. Bu rastgele ikiye ayırma işlemi tüm ihtimaller için tekrarlanır. Benzer bir ölçüm de Kuder-Richardson'dur. Kuder-Richardson (KR) güvenilirlik katsayısı, Cronbach Alpha katsayısı ile kuramsal olarak aynı doğrultuda bilgi verir. Her ikisi de maddeler arasındaki tutarlığın ölçüsüdür. Ancak KR güvenilirlik katsayısı madde puanları iki kategorili olduğu zaman kullanılır. Ölçeğin maddelerine verilen cevaplar

“evet - hayır” gibi iki seçenekli ise “iç tutarlık” hesaplamak için KR katsayısının kullanılması gerekir. Likert tipi ölçeklerde madde puanları dizisinin sürekli bir değişken olduğu için Cronbach Alpha katsayısının kullanılması gerekmektedir (72).

Sonuç olarak güvenilirlik için kullanılan tekniklerden paralel formlar ve uygulayıcılar arası güvenilirlik testin eşdeğerliliğini, yine uygulayıcılar arası güvenilirlik ve test/tekrar test testin stabillliğini, yarıya bölme, Kuder-Richardson ve Cronbach Alpha gibi ölçümler ise homojenliğini belirlemektedir (70).

2.10.3. Geçerlilik Çeşitleri

Geçerlilik için kullanılan teknikler; içerik geçerliliği, tahmin ettirici geçerlilik, yapı geçerliliği, eş zamanlı geçerlilik ve görünüm geçerliliğidir.

2.10.3.1. İçerik geçerliliği

İçerik geçerliği ölçeğin içeriğinin gerçekten ölçülmesi hedeflenen durumla ilgili olup olmadığıdır. Konuyla ilgili uzman grubu oluşturmak ve literatür desteği almak içerik ya da kapsam geçerliği başlığı altında değerlendirilebilir (70).

2.10.3.2. Tahmin ettirici (ölçüt) geçerlilik

Ölçüm aracının gerçek yaşamda ölçülmek istenen durumu ne kadar tahmin ettirici olduğuyla ilgilidir. Bir ölçekle elde edilen puanlar, bu ölçekle ölçülmek istenen özeliğe sahip olanlarla olmayanları, ölçülen özellik bakımından birbirinden ayırt edebilmelidir (72).

2.10.3.3. Yapı geçerliliği

Aracın ölçülmeye çalışılan teorik psikososyal yapı ile gösterdiği korelasyon anlamına gelmektedir. Psikolojik ölçeklerde birinci derecede önem taşır. Bu amaçla madde analizi yapılabilir. Böylece belli bir yapıyı diğer yapılarla karıştırmadan ölçebilecek maddeler seçilerek iç tutarlılığı olan bir ölçek elde edilmiş olur (70, 72).

2.10.3.4. Eşzamanlı geçerlilik

Geliştirilmeye çalışılan ölçek ile aynı veya ilişkili bir yapıyı inceleyen ve daha önce geçerliği ispat edilmiş başka bir ölçeğin eşzamanlı olarak uygulanmasıdır. Geliştirdiğimiz ölçeğin bir ölçütü tahmin etme derecesini göstermektedir (70).

2.10.3.5. Görünüm geçerliliği

Ölçme aracının neyi ölçer görüldüğünü belirtir. Ölçekteki maddeler görünüşü, okunabilirliği, uygulama kolaylığı gibi konular yönüyle değerlendirilir. Böylece ölçeğin ölçmek istediği özelliği ölçüyor gözüküp gözükmediğine karar verilir. Ancak bazı durumlarda görünüş geçerliğinin gizlenmesi gerekebilir (73).

2.11. Aile Mutluluğu

1960'lı yıllarda, ABD de başlayan bir akım bütün dünyayı ciddi düzeyde etkilemiştir. İnsanların birlikte yaşama bilinci ve dolayısı ile aile kurumu zarar görmüştür. Tüm dünyada son 50 yılda boşanma oranlarının artma eğiliminde olması bu durumu kanıtlar niteliktedir. Amerika, İngiltere, Kanada gibi ülkelerde evlenen bir çiftin gelecek 20 yılda boşanma oranı % 50'ye ulaşmıştır. Boşanma oranları her geçen gün artmakta mutlu aile yapıları gün geçtikçe bozulmaktadır. Bu durumun başta aile olmak üzere toplum ve dünya üzerindeki etkisini ortadan kaldırmak ve gelecekteki olası sonuçlarından korunmak amacıyla aileye verilen ehemmiyet son yıllarda giderek artmıştır (74).

Mutlu bir aile mutlu bir toplum demektir. Dolayısı ile aile mutluluğu ülkelerin hassasiyetle üzerinde durması gereken bir konudur. Buna rağmen ülkemizde bu alanda yapılmış pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Ülkemizde mutluluk ya da yaşam memnuniyeti adı altında yapılan araştırmaların çoğu ya tüm Türkiye'yi kapsamamaktadır ya da araştırmalarda spesifik olarak bir şehir, belli bir meslek grubu ya da belirli sosyodemografik özelliklere sahip gruplar ile ilgilenilmiştir (75, 76).

2.11. Öznel Aile Mutluluğu

Öznel aile mutluluğu kavramına literatürde rastlanmamıştır. Bu kavram öznel mutluluk kavramından esinlenerek aileye uyarlanmıştır. Aile mutluluğu için böyle bir ifadenin kullanılmasının nedeni; Mutlu aile kimdir? diye sorulduğunda aile içerisindeki her bireyin bu soruya farklı bir açıdan cevap verebileceği gerçeğidir. Dolayısı ile aile mutluluğunu ölçmek sanıldığı kadar kolay olmayacaktır.

Daha önce bahsedildiği gibi mutluluk öznel ve nesnel mutluluk olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu durumda aile mutluluğunu da nesnel ve öznel aile mutluluğu olarak ikiye ayırmak mümkündür. Çünkü bireyin öznel mutluluğunu etkileyen faktörler bireyin aile mutluluğunu da etkileyecektir.

Literatürde eşler, anne-baba ya da çocuklar yönüyle aileyi ele alan pek çok çalışma mevcuttur. Direkt olarak öznel aile mutluluğu kavramının ele alınması konusunda eksiklik olduğu düşünülmektedir. Oysa aile mutluluğu kavramı aile içi uyum, aileye bağlanma, aile içi destek, eşler arası uyum gibi pek çok kavramın temelinde yer almaktadır. Sözü geçen kavramlarla aile mutluluğunun tam anlamıyla açıklanması mümkün değildir. Bu nedenle aile mutluluğu alanında güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracına ihtiyaç duyulmaktadır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırma Tasarımı

Bu araştırma ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması olarak tasarlanmıştır.

3.2. Ortam ve Evren

Çalışma evrenimizi Erzurum ilindeki 18 yaş üzeri, herhangi bir psikolojik hastalık tanısı almamış kişiler oluşturmaktadır.

3.3. Örneklem Miktarı

Munro' ya göre faktör analizi çalışmasında ölçek içerisindeki her bir soru için 5 kişi alınması gerekmektedir (77). Soru sayısının ortalama 40-60 arasında olacağını öngördüğümüz çalışmamızda 300 kişilik örneklem gerektiği hesaplanmıştır.

3.4. Örneklem Seçimi

Öznel Aile Mutluluğu Ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına 2016 Haziran ayı içerisinde Erzurum ili içerisinde ailesi ile birlikte yaşayan 18 yaş üzeri 300 kişi katılmıştır.

Çalışmaya alınma kriterleri:

18 yaş üzerinde olma, ailesi ile birlikte yaşama ön şartları çalışmaya alınma kriteri olarak belirlenmiştir.

Hariç bırakma kriterleri:

18 yaş altında olma, tanı almış psikiyatrik hastalığı olma, çalışmaya katılan kişilerin stres düzeyini etkileyebilecek eşlik eden başka bir hastalığının olması ve

çalışmaya katılmaya engel teşkil edebilecek herhangi bir bedensel veya zihinsel engelin olması hariç bırakma kriterleri olarak belirlenmiştir.

3.5. Etik Kurul ve İzinler

Bu proje için Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'ndan izin alındı (Sayı: B.30.2.ATA.0.01.00/59 -Tarih: 28.04.2016) (Ek-1).

3.6. Araştırma Protokolü

Ölçeğin hazırlanması için ilk olarak aile danışmanı, psikolog, psikiyatrist, sosyal hizmet uzmanı gibi kendi alanlarında yetkin 10 kişiden oluşan uzman paneli oluşturulmuştur. Bu uzman grubuna yüz yüze, telefon ve mail aracılığı ile ulaşılarak “Mutlu aileyi tanımlayabilecek sorular sorabilir misiniz?” sorusuna cevap vermeleri istenerek bir madde havuzu oluşturulmuştur. Bununla beraber çalışmamıza faydalı olacağını düşündüğümüz daha önce yapılmış, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) (78) (Ek-2) ve Öznel Mutluluk Ölçeği (ÖMÖ) (6) (Ek-3) gibi ölçekler ve aile, mutluluk, aile mutluluğu ile ilgili literatür taraması sonuçları temel alınarak madde havuzu genişletilmiştir. Bunun sonucunda 225 sorudan oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan madde havuzu sonrasında 10 uzman tarafından yapılan 9 oturum sonucunda fikir birliği sağlanarak; aile mutluluğunu tam olarak ifade etmeyen soruların ve birbirine çok benzer soruların çıkarılması uygun görülmüştür. Ayrıca soru havuzunda bulunan öznel aile mutluluğundan ziyade nesnel aile mutluluğunu ölçeceği düşünülen sorular elenmiştir. Uzmanların görüşü doğrultusunda ölçek beş basamaklı likert tipi dereceleme ölçeği (5: Tamamen katılıyorum, 4: Katılıyorum 3: Kararsızım 2: Katılmıyorum 1: Kesinlikle katılmıyorum) olarak düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler sonucunda 6 olumlu, 13 olumsuz toplamda 19 maddeden oluşan taslak uygulama formu oluşturulmuştur. Olumsuz maddeler 1’den 5’e doğru sıralanarak tersten puanlandırılmıştır. 18 ve 19 numaralı maddeleri sadece evli olan kişilerin cevaplandırması istenmiştir. Taslak uygulama ölçeği gönüllü 30 kişiye pilot uygulama olarak uygulanmıştır. Bu uygulama ile ölçeğin anlaşılabilirlik, dilbilgisi ve imla yönüyle değerlendirilmesi istenmiştir. Uygulama sonrası alınan eleştiriler doğrultusunda bazı sorularda ifade

değişikliklerine gidilmiştir. Yine alınan eleştiriler doğrultusunda ölçek üzerinde imla ve noktalama kuralları çerçevesinde değişiklikler yapılmıştır. Yapılan değişiklikler sonrası son halini alan Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği (ÖAMÖ) (Ek-4) 390 kişilik gruba kapalı zarf yöntemiyle uygulanmıştır. Uygulama sonucu eksik ve hatalı doldurulan formlar değerlendirmeye alınmamıştır. Toplamda 300 kişinin verisi analiz edilmiştir. Analiz sonucu ilk olarak araştırmaya katılan kişilerin tamamının cevap vermediği bu nedenle örneklem sayısının düşmesine sebep olan 18 ve 19 no'lu maddeler çıkarılmıştır. 300 kişilik uygulama grubunda her bir maddenin aritmetik ortalaması, standart sapması ve madde-ölçek korelasyonu hesaplanmıştır. Ölçeğin temel bileşenlerinin dağıldığı faktör yapılarını incelemek ve boyutları görmek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Faktör analizinde faktör yükü 0,60'ın altında olan 4 madde (8, 10, 13, 14) çıkarılmıştır. Analiz sonucu elde edilen iki boyuta uzman görüşüne başvurularak isim verilmiştir. Ölçeğin güvenirlik analizi için likert tipi ölçeklere en uygun analiz olan Cronbach Alpha Katsayısı hesaplanmıştır.

3.7. Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği Erzurum ili sınırları içerisinde 390 kişilik gruba kapalı zarf yöntemiyle uygulandı. Katılımcıların objektif cevap verebilmesi amacıyla katılımcılardan adı-soyadı bilgisi istenmedi ve ayrıca her bir zarfın üzerine:

“Değerli Katılımcı,

Öncelikle katılımınız için çok teşekkür ederiz.

Bilmenizi isteriz ki zarfın içine koyup, ağzını kapatarak vereceğiniz cevapların şahsınızla ilişkisi araştırılmayacaktır. Zarfların tamamı birlikte değerlendirileceği için hangi anketin kime ait olduğu kesinlikle anlaşılmayacaktır. Bu nedenle cevaplarınızı verirken lütfen kimsenin etkisinde kalmadan ve “benim mahrem bilgilerimi öğrenecekler” endişesi taşımadan veriniz.”

Şeklinde katılımcıyı bilgilendirici bir açıklama yazılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Bilgilendirme Formu, Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Öznel Mutluluk Ölçeği (ÖMÖ)' den faydalanılarak

oluşturduğumuz Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği (ÖAMÖ) kullanılmıştır. Veri toplama araçları 1 Haziran - 30 Haziran 2016 tarihleri arasında kapalı zarf yöntemiyle uygulanmıştır. Her uygulama yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Uygulama sonucu eksik ve hatalı doldurulan formlar değerlendirmeye alınmamıştır. Toplamda 300 kişinin verisi analiz edilmiştir.

Bilgilendirme Formu: Araştırmanın bağımsız değişkenleri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen bilgilendirme formu katılımcının sosyodemografik özelliklerini belirlemeye yönelik toplam 6 sorudan (Cinsiyet, yaş, medeni durum, aile içerisindeki rol, eğitim durumu, ailenin aylık geliri) oluşmaktadır.

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ): Aile değerlendirmesinde kullanılan ADÖ, ailenin altı farklı alandaki işlevselliği ve genel işlevselliği hakkında bilgi verir. ADÖ; McMaster Aile Değerlendirme Ölçeği (Family Assessment Device) (FAD), ABD’de Brown Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ve İnsan Davranışları Bölümü ile Butler Hastanesi işbirliği ile geliştirilmiş, geçerlilik ve güvenilirliği Ebstein ve ark. tarafından yapılmıştır (79). ADÖ’ nün Türk ailelerindeki geçerlilik ve güvenilirliğini Işıl Bulut yapmıştır (78). ADÖ; anne, baba ya da 18 yaşından büyük bir aile bireyi tarafından doldurulabilir. 60 maddeden oluşan ölçek yedi farklı alanı değerlendirir. Bu alanları şöyle sıralayabiliriz: Genel işlevsellik (12 madde), problem çözme (6 madde), iletişim (9 madde), roller (11 madde), duygusal tepki verebilme (6 madde), gereken ilgiyi gösterme (7 madde), davranış kontrolü (9 madde). Alt ölçeklerin Cronbach Alpha katsayıları 0,38 ile 0,86 arasında değişmektedir. Her alanın toplam puanı 1 ile 4 arasında değişir, 1 puan sağlıklı, 4 puan sağlıklı işleyişi gösterir. Ailenin bir alandaki puanı 2’yi geçtiğinde o alanda problem olduğu düşünülür (78).

Öznel Mutluluk Ölçeği (ÖMÖ): Lyubomirsky ve Lepper tarafından geliştirilmiştir. Ölçek kişilerin hissettiği genel öznel mutluluğu ölçmeyi amaçlayan 4 maddeden oluşmakta olup, 7’li likert tipi bir ölçme aracıdır. Ölçeğin amacı kişilerin hissettiği genel mutluluğu değerlendirmektir. Ölçekte yer alan iki madde de kişi, kendini; hissettiği mutlak mutluluk ve akranlarına göre kendi mutluluğu açısından

değerlendirmektedir. Diğer iki maddede ise kısaca mutlu ve mutsuz bireylerin özellikleri tanımlanmakta ve katılımcılardan bu özelliklerin kendilerini ne kadar yansıttığını ifade etmeleri istenmektedir. Ölçekte bulunan 4. madde ters kodlandıktan sonra maddelerin puanları toplanarak toplam bir puan elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 4 ile 28 arasında değişmektedir. Yüksek puan hissedilen öznel mutluluğun yüksekliğini, düşük puan ise hissedilen öznel mutluluğun düşüklüğünü ifade etmektedir. Öznel Mutluluk Ölçeği'nin kısa olmasına karşın ölçme açısından psikometrik kriterleri karşıladığını Lyubomirsky ve Lepper tarafından belirtilmiştir. Öznel Mutluluk Ölçeği'nin güvenirlik ve geçerlik değerlendirmeleri Amerika ve Rusya'dan üniversite öğrencileri ve yetişkinlerin oluşturduğu toplam 2732 kişinin katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Her bir örneklem için ayrı ayrı gerçekleştirilen Açıklayıcı Faktör Analizi sonuçları ölçeğin dört maddesinin de tek faktörde toplandığını göstermiştir. Cronbach alfa katsayısı ile hesaplanan iç tutarlık puanları farklı örneklem için 0,79 ile 0,94 arasında değişmiştir (38, 40).

Öznel Mutluluk Ölçeği'nin uyarlaması ve Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması Akın ve Satıcı (6) tarafından yapılmıştır. Maddelerin faktör yükleri 0,34 ile 0,84 arasında değişmektedir. Öznel Mutluluk Ölçeği'nin iç tutarlılık Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur (6).

3.8. İstatistik Analiz

Verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerde kategorik veriler için sayı ve yüzde; numerik veriler için ortalama ve standart sapma sunulmuştur. Numerik değişkenlerin normal dağılıma uygunluğu Histogram grafiği ve Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir. Güvenirlik analizi için Reliability Testi ve Cronbach Alpha Katsayısı; geçerlik analizi için öncelikle verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelendi, sonrasında Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. İstatistiksel olarak önemlilik sınırı $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği geliştirilmesi ve güvenirlik geçerlik çalışmasına 300 kişilik örneklem grubu katıldı. Araştırmaya katılan kişilerin 156 (%52) si kadın, 142 (%47,3) ü erkek idi. Cinsiyetiniz sorusuna 2 (%0,7) kişi cevap vermedi. (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların cinsiyet verileri

Cinsiyet	n	%
Kadın	156	52,0
Erkek	142	47,3
Total	298	99,3
Cevap vermeyen	2	,7
Toplam	300	100,0

Araştırmaya katılan 300 kişinin 19'u (%6,3) ilkokul, 24'ü (%8,0) ortaokul, 95'i (%31,7) lise, 162'si (%54,0) üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip idi. (Tablo 3).

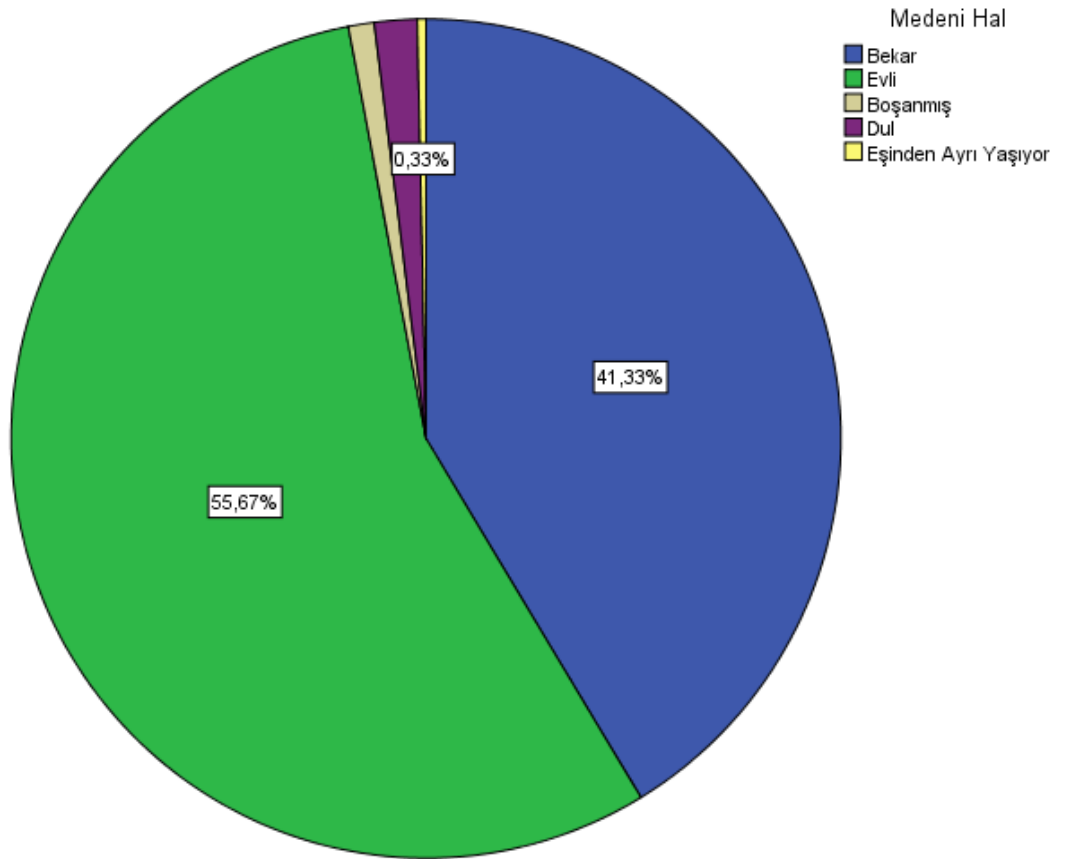
Tablo 3. Katılımcıların eğitim durumu verileri

Eğitim Durumu	n	%
İlkokul	19	6,3
Ortaokul	24	8,0
Lise	95	31,7
Üniversite ve üzeri	162	54,0
Toplam	300	100,0

Araştırma grubumuzun medeni durumunu 124'ü (%41,3) bekar, 167'si (%55,7) evli, 3'ü (%1) boşanmış, 5'i (%1,7) dul, 1'i (%0,3) eşinden ayrı yaşıyor olarak işaretledi. (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların medeni durumu

Medeni Hal	n	%
Bekar	124	41,3
Evli	167	55,7
Boşanmış	3	1,0
Dul	5	1,7
Eşinden Ayrı Yaşıyor	1	,3
Toplam	300	100,0

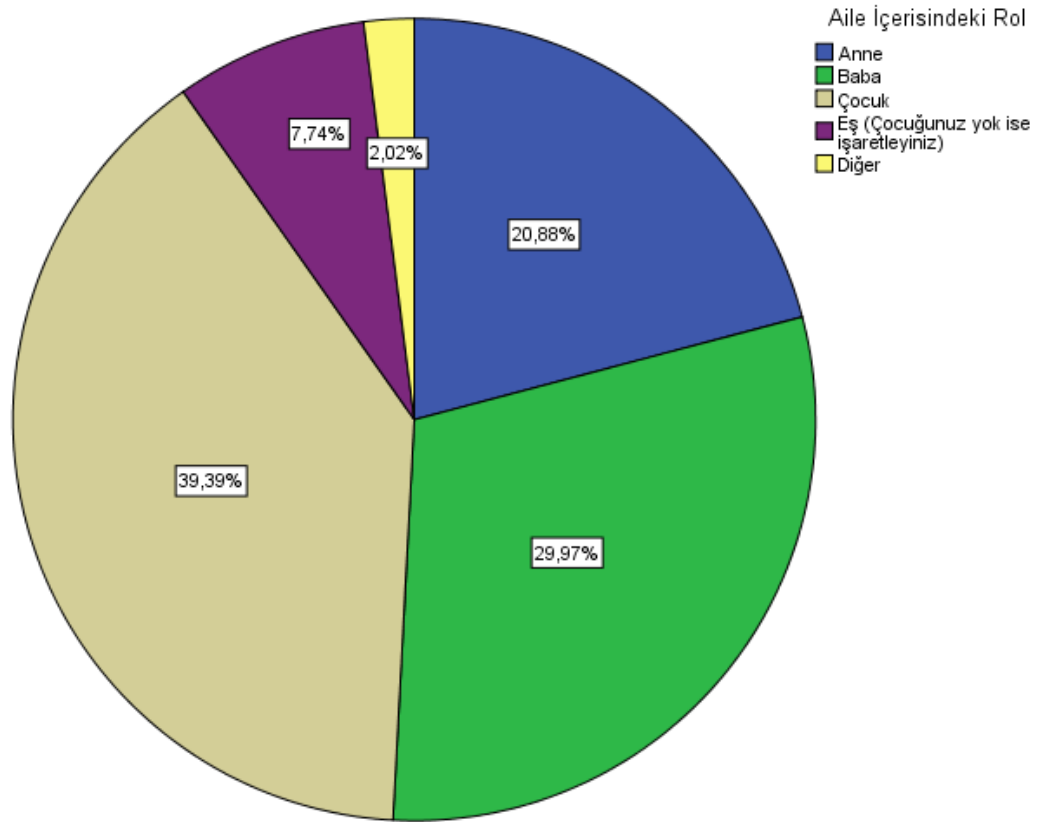

Şekil 1. Katılımcıların medeni duruma göre dağılımı

Ölçeği uyguladığımız grubun aile içerisindeki rol dağılımı ise; 62 kişi (%20,7) anne, 89 kişi (%29,7) baba, 117 kişi (%39) çocuk, 23 kişi (%7,7) eş (çocuksuz evli), 6 kişi (%2) ise diğer olarak işaretleme yapmıştı. 3 kişi (%1) ise aile içerisindeki rolü için herhangi bir işaretleme yapmamıştı. (Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların aile içerisindeki rolü

Aile İçerisindeki Rol	n	%
Anne	62	20,7
Baba	89	29,7
Çocuk	117	39,0
Eş (Çocuğunuz yok ise işaretleyiniz)	23	7,7
Diğer	6	2,0
Cevap vermeyen	3	1,0
Toplam	300	100,0

Şekil 2. Katılımcıların aile içerisindeki role göre dağılımı

Araştırmaya katılan kişilerin yaş ortalaması $32,3 \pm 10,1$ idi. Araştırmaya katılan en küçük kişi 18 yaşında iken en büyük kişi 63 yaşında idi. (Tablo 6).

Tablo 6. Katılımcıların yaş verileri

Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma
18	63	32,36	10,148

Araştırmaya katılan kişilerin ortalama aylık gelirleri 3893 TL idi. En düşük gelir düzeyi 0 (sıfır) olarak ifade edilirken en yüksek gelir düzeyi aylık 100.000 TL olarak ifade edildi. (Tablo 7).

Tablo 7. Katılımcıların aylık gelirleri

Minimum	Maximum	Ortalama	Standart Sapma
0	100000	3893,42	6235,59

Ölçeğin geçerliğine ilişkin bulgular:

Araştırmada toplanan veriler üzerinde ölçeğin geçerlik analizleriyle ilgili olarak ilk aşamada verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi ile incelendi. KMO değeri 0,93 ve Barlett Sphericity testi de $p < 0,001$ bulundu ve verilerin analize uygun olduğu tespit edildi. Daha sonra faktör analizi ve madde analizi yapıldı.

Maddelerin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo-8 de görülmektedir.

Tablo 8. Madde ortalama ve standart sapmaları

MADDE	Ortalama	Standart Sapma
Soru 1	3,98	1,367
Soru 2	4,00	1,208
Soru 3	3,97	1,268
Soru 4	3,97	1,285
Soru 5	3,71	1,304
Soru 6	3,54	1,285
Soru 7	3,70	1,247
Soru 9	3,99	1,252
Soru 11	3,79	1,216
Soru 12	3,86	1,279
Soru 15	4,14	1,078
Soru 16	4,06	1,106
Soru 17	4,12	1,121

Faktör analizi için ilk olarak araştırmaya katılan kişilerin tamamının cevap vermediği bu nedenle örneklem sayısının düşmesine sebep olan 18 ve 19 no'lu maddeler çıkarıldı. Bu maddeler çıkarıldıktan sonra geriye kalan maddelerin faktör analizi sonucu, 17 madde içinde üç maddenin birinci faktördeki yük değerlerinin 0,60'in altında olduğu görülmüş ve bu üç madde ölçekten çıkartılarak tekrar analiz edilmiştir. Yapılan ikinci analizin sonuçları incelendiğinde tüm maddeler için birinci faktör yük değerinin 0,60 ve üzerinde olduğu ancak, bu defa ölçekte bulunan üç maddenin birinci faktör yük değerine yakın bir yük değerinin ikinci bir faktörde olduğu görülmüştür. Bu bulgu, bu maddelerin iki ayrı faktörle de yüksek derecede ilişkisi bulunduğunu göstermektedir. Hangi faktörde olduğu açıkça belli olmayan bir madde de ölçekten çıkartılarak tekrar analiz edilmiştir. Analiz sonucu önceki analizde ikinci faktörde görünen bir madde birinci faktöre kaymış ve yük değeri 0,648 olmuştur. Böylece 13 maddeden oluşan iki faktörlü bir ölçek elde edilmiştir. Bahsedilen maddelerin çıkarılması sonucu Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği puanlarında oluşan toplam varyansta birinci faktörün açıkladığı miktarda bir artış olduğu görülmüştür. Tek faktörle açıklanan varyans miktarı 14 maddelik ölçekte % 67,65 iken, 13 maddelik ölçekte % 70,26' ya yükselmiştir (Tablo 9).

Tablo 9. Tek faktörün açıkladığı varyans ve madde-toplam korelasyon

MADDE	Toplam	Tek Faktörün Açıkladığı Varyans	Madde-Toplam Korelasyon	Toplam Varyans %
SORU 1	7,304	56,184	,795	56,184
SORU 2	1,830	14,079	,629	70,263
SORU 3	,662	5,094	,793	
SORU 4	,593	4,565	,865	
SORU 5	,463	3,558	,810	
SORU 6	,383	2,950	,675	
SORU 7	,351	2,700	,706	
SORU 9	,296	2,275	,825	
SORU 11	,291	2,238	,752	
SORU 12	,250	1,926	,564	
SORU 15	,232	1,782	,618	
SORU 16	,203	1,565	,493	
SORU 17	,141	1,084	,454	

Faktör analizi sonucu ölçekteki 13 madde iki faktör altında toplanmış olup herhangi bir madde dışarda kalmamıştır. Faktörler ile ilgili bilgiler Tablo 10’da görülmektedir. Tablo 10’a bakıldığında birinci faktörün gerek madde sayısı gerekse faktör yükü yönüyle ikinci faktöre göre daha güçlü olduğu görülmektedir. Toplamda açıklanan % 70,2’lik varyansın % 56,18’i birinci faktör tarafından açıklanırken, geriye kalan % 14,07’si ikinci faktör tarafından açıklanmaktadır.

Tablo 10. Faktör matriksi

Madde	Faktör	
	1	2
Soru 1	,842	
Soru 2	,699	
Soru 3	,841	
Soru 4	,902	
Soru 5	,853	
Soru 6	,739	
Soru 7	,769	
Soru 9	,868	
Soru 11	,805	
Soru 12	,611	
Soru 15	,648	
Soru 16		,663
Soru 17		,679

Her iki faktör altındaki maddeler uzman desteği alınarak incelendi ve birinci faktör “mutlu aile” ikinci faktör ise “mutsuz aile” olarak adlandırıldı. Sonuç olarak Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği 4’ ü olumsuz 9’u olumlu olmak üzere toplam 13 maddeden oluşmuştur. Her bir madde katılımcıya kendisine en uygun gelen seçeneği işaretlemesi için beşli dereceleme imkânı sunmuştur. Olumsuz maddeler tersine puanlandırılmıştır. Buna göre katılımcı ne kadar yüksek puan alırsa öznel aile mutluluğunun o derecede yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 13 iken en yüksek puan 65 olmaktadır.

Ölçeğin güvenirliğine ilişkin bulgular:

Ölçeğin güvenirliği iç tutarlılık katsayısının hesaplanmasıyla belirlenmiştir. Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği’nin güvenirliği için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,93’ tür. Ölçekte yer alan 13 maddenin ayırt ediciliği ve madde güvenirliği için hesaplanan madde-toplam korelasyonları Tablo 9’da verilmiştir. Buna göre hesaplanan korelasyonlar 0,45 ile 0,86 arasında değişmektedir ve tümü istatistiksel olarak anlamlıdır. Özetle, hazırlanan ölçeğin, öznel aile mutluluğunu ölçebildiği dolayısıyla geçerliliğe sahip olduğu, güvenirlik için hesaplanan iç tutarlılık katsayısının yeteri kadar yüksek olduğu görülmektedir.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada bireyin aile mutluluğunu subjektif olarak ölçmek amacıyla Özel Aile Mutluluğu Ölçeği (ÖAMÖ) geliştirilmiştir ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği incelenmiştir. ÖAMÖ' nün geçerliğini değerlendirmek üzere yapı geçerliği için faktör analizi yapılmıştır. Daha önce aile mutluluğu ile ilgili yapılmış herhangi bir ölçek olmadığından ölçüt geçerliği değerlendirilememiştir. ÖAMÖ' nün güvenilirliğini incelemede ise iç tutarlık katsayısı hesaplanmıştır. ÖAMÖ' nün 18 yaş üstü aile bireylerinin öznel aile mutluluklarını ölçen iki boyutlu geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir.

ÖAMÖ 9'u mutluluğu 4'ü mutsuzluğu ifade eden toplam 13 maddeden oluşan beşli likert tipte bir ölçektir. Bu haliyle bireylerin aile mutluluklarını ölçmek amacıyla kullanılabilir niteliktedir.

Açıklayıcı faktör analizi sonuçları ÖAMÖ' nün maddelerinin toplam varyansın % 70,26'sını açıkladığını ve iki alt boyut altında toplandığını göstermiştir. Ölçekte bulunan maddelerin varyansı ya da standart sapması arttıkça, o madde ile ölçülmek istenen özellik yönüyle katılımcılar arasındaki farklılıkların ortaya konma gücü artar. Kısaca madde varyansı büyüdükçe maddenin ölçmek istediği özelliğe sahip olanlar ile olmayanların ayırt edilme gücü artar. Aynı şekilde varyans küçüldükçe ayırt etme gücü azalmaktadır (64, 80). Eğer bir ölçek ile katılımcılar belli bir özellik yönüyle ayırt edilmek isteniyorsa; ölçek madde varyansı büyük olan yani madde güçlük indeksi 0,50 civarındaki maddelerden oluşmalıdır (80). Bununla birlikte tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın 0,30 ve daha fazla olması yeterli iken çok faktörlü ölçeklerde ise açıklanan varyansın daha fazla olması beklenir (81).

ÖAMÖ' nün iki faktörlü yapısı olduğu için açıklanan varyansın yeterli ölçüde yüksek olduğu görülmektedir. Ölçeğin birinci alt boyutundaki yük değerleri 0,61 – 0,90 arasında ve ikinci alt boyutundaki yük değerleri 0,66 – 0,67 arasında değişmiştir. Faktör yük değerinin 0,45 ve üzeri olması seçim için iyi bir ölçüdür ancak uygulamada az sayıda madde için bu sınır 0,30'a kadar indirilebilmektedir (81). ÖAMÖ' nün madde faktör yüklerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu

görülmektedir. Bu faktörlerin içerik olarak birbirinden bağımsız olması ve Faktör Matriksi tablosunda birinci faktörde hepsinin yük değeri almaması nedeniyle ölçeğin iki alt boyutu olduğu düşünülmüştür. Açıklayıcı Faktör Analizi sonucu iki alt boyuta dağılan maddeler incelendiğinde ilk alt boyutta genellikle mutlu aile özelliklerini gösteren maddeler olduğundan bu boyutun “mutlu aile” olarak adlandırılması uygun görülmüştür. Bu boyuttaki maddelere örnek olarak “Çevremdekilerin aile mutluluklarıyla kendi aile mutluluğumu karşılaştırdığımda ailemi daha mutlu bir aile olarak görürüm” “Bazı aileler ne olursa olsun, her şartta/durumda çok mutludurlar bana göre benim ailem de böyledir” verilebilir. İkinci boyutta ise genellikle mutsuz aile özelliklerini gösteren maddeler olduğundan bu boyutun da “mutsuz aile” olarak adlandırılması uygun görülmüştür. Bu boyuttaki maddelere örnek olarak “Ailemle geçirdiğim zamanları genellikle monoton ve sıkıcı buluyorum” “Ailem tanıdığım diğer ailelerin çoğundan daha mutsuzdur” verilebilir.

Ölçek geliştirme çalışmalarında en önemli aşamalardan biri ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik analizi aşamalarıdır. Güvenirlik, bir ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde elde edilen ölçüm değerlerinin kararlılığının bir göstergesidir (73). Güvenirlik ölçümlerinde birbirini izleyen ölçümlerde ölçme hatalarının büyüklüğü, yani ölçeğin tekrarlayan ölçümlerde aynı katılımcıdan yaklaşık olarak aynı ölçüm değerini elde etmesi ve dolayısıyla ölçmenin standart hatasının düşük olması gerekmektedir. Güvenirlik ölçek ile ve ölçek ile elde edilen sonuçlarla doğrudan ilişkilidir. Ölçekle sağlanan bilgilerin kararlı özellik taşıdığına, aynı amaçla yapılacak ikinci bir ölçümde aynı sonuçların elde edileceğine güven duyulması gerekir (82).

Güvenilir olmayan bir ölçeğin geçerliğine bakmak gereksizdir. Buna karşın ölçek puanları güvenilir olsa bile bu ölçeğin geçerli olduğu anlamına gelmemektedir. Ölçek hakkındaki varsayımlar, ölçekteki amaç, araştırma yapılan koşullara bağlı olarak ölçeğin güvenilirlik düzeyini tespit etmek için birden çok teknik kullanılabilir (83). İstatistiksel analizler de ölçek hakkındaki varsayım ve tanımlamalar doğrultusunda olmalıdır. Likert tipi ölçeklerde bir maddeden elde edilen puan dağılımının sürekli bir değişken olduğu kabul edilmektedir. Likert tipi bir ölçeğin güvenilirliğini test etmek için en uygun yol Cronbach tarafından

geliştirilmiş olan ve kendi adıyla anılan α katsayısının kullanılmasıdır (84). Cronbach α katsayısı ne kadar yüksek ise ölçek içerisindeki maddelerin birbiriyle ilişkisi o kadar yüksektir, maddeler birbirleriyle tutarlıdır ayrıca maddeler aynı özelliği sınamaktadır. Cronbach α katsayısı ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlığının (homojenliğinin) bir ölçüsüdür. Madde puanları dizisinin sürekli bir değişken olduğunun kabul edildiği Likert tipi ölçeklerde Cronbach α katsayısının kullanılması gerekmektedir. Ayrıca bir ölçeğin bir kez uygulanması durumunda iç tutarlılık güvenilirliği incelenir. ÖAMÖ'nün Cronbach α katsayısı 0,93 olarak bulunmuştur. Güvenirlik katsayısı sayısal olarak 0 ile 1 arasında değişmektedir. Likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek güvenirlilik katsayısı olabildiğince 1'e yakın olmalıdır (68, 72). Bu bağlamda ÖAMÖ'nün güvenirliliğinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Güvenirlilik analizlerinde bir diğer yol test - tekrar test yöntemidir. Test - tekrar test güvenirliliği, bir ölçme aracının uygulamadan uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsüdür (72). Mutluluk gibi soyut kavramların ölçülmesinde kullanılan ölçeklerde ise tekrarlayan ölçümlerde aynı sonuçların alınması çok zordur. Soyut özelliklerinin ölçülmesinde kullanılan ölçekler birimleri ölçmek üzere, belirlenmiş olan standart aralıkları birbirine eşit olsa bile başlangıç noktaları keyfi olması nedeniyle miktar anlamı olan ölçümler veremeyebilir (68).

Test-tekrar test yönteminin araştırmamızdaki bir diğer zayıf yönü ölçeğin kendi içinde tutarlı maddelerden oluşup oluşmadığının anlaşılabilmesidir. Likert tipi ölçeklerde ölçekte bulunan her bir madde ölçülen tutumla tutarlı ve uyumlu bir ilişki içinde olmalıdır. Başka bir deyişle her bir madde aynı tutumu ölçmelidir (72). Bu nedenle likert tipi bir ölçek olan ÖAMÖ'nün öncelikle iç tutarlığı sınanmıştır.

Geçerlik bir ölçme aracı ile ölçülmek istenen özelliğin ölçülerini, başka herhangi bir özellik ile karıştırmadan elde edebilme derecesidir (72, 85). Ölçülmek istenen özellik soyutlaştıkça geçerliliği olmayan ya da bu gücü sınırlı olan ölçekler oluşabilmektedir (86).

Ölçeklerde geçerliliği test etmek amacıyla kullanılan bazı kavramlar vardır. Kapsam geçerliği bunlardan biridir. Kapsam geçerliği, bir bütün olarak ölçeğin ve ölçekteki her bir maddenin ölçülmek istenen amaca hizmet etme derecesidir (85). Ölçek içerisindeki maddeler ölçülmek istenen tutumun ölçülebilir tüm özelliklerini taşımalıdır. Kapsam geçerliği için genellikle ölçeğin konusu ile ilgili uzmanların görüşleri ile bu konuda yapılmış bilimsel çalışmalardan yararlanılmaktadır. Bu yöntemde ölçülmek istenen kavram doğrudan ölçüye vurulamayacağı için ölçekteki ayrı ayrı her maddenin ölçüm konusunu örnekleyip örneklemeyeceği araştırılır (82).

ÖAMÖ geliştirilirken oluşturulan uzman paneli ve daha sonrasında madde havuzunun tekrarlayan oturumlarla görüşülmesi kapsam geçerliği başlığı altında değerlendirilebilir. Ve yine madde havuzunun geliştirilmesi amacıyla Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) (78) ve Öznel Mutluluk Ölçeği (ÖMÖ) (6) gibi konuyla ilgili yapılmış bilimsel çalışmalardan faydalanmak da kapsam geçerliği başlığı altında değerlendirilebilir.

Ölçek geliştirmede geçerlik değerlendirmesi amacıyla başvurulacak diğer bir yol önceden geçerli olduğu bilinen bir ölçek kullanmaktır. Daha önceden oluşturuluş ve geçerliği ispatlanmış olan bu ölçekten elde ettiğimiz puanları ölçü olarak kullanabiliriz. Temel alacağımız ölçeğin seçimi oldukça önemlidir. Çünkü tutumların ortaya çıkış biçimleri tamamen kültüre özgüdür ve tutumlar öğrenilmiş davranış eğilimleridir (87). Dolayısı ile temel alacağımız ölçek, geliştireceğimiz yeni ölçeği uygulayıp test edeceğimiz evrenin kültürel yapısına uygun olmalıdır (72).

Ölçüt geçerliğini değerlendirmek için her iki ölçeği aynı örneklem grubuna uyguladıktan sonra elde edilen iki puanlar arasındaki korelasyon katsayısı hesaplanmaktadır. Bu korelasyon katsayısı iki ölçeğin puanları arasındaki birlikte değişiminin ölçüsüdür. Korelasyon katsayısının yüksek olması iki ölçeğin birbirine o ölçüde benzer ölçme yapması anlamına gelmektedir (88). Aile mutluluğu konusu ile ilgili olarak literatürde daha önce yapılmış güvenilir ve geçerli bir ölçme aracına rastlanmadığından ÖAMÖ' nün ölçüt geçerliği test edilememiştir. ÖAMÖ' nün geçerliğinin yapılacak başka geçerlik yöntemi ile tekrar değerlendirilmesinin ölçeği güçlendireceği düşünülmektedir.

Geçerlik analizlerinde son olarak değinilmesi gereken psikolojik ölçekler için birinci derecede önem taşıyan yapı geçerliğidir. Yapı geçerliği için ölçeğin uygulanmasından elde edilen veriler faktör analizi yapılarak değerlendirilir. Maddeler arasındaki olası tüm ilişkiler hesaplanıp bir korelasyon matrisi oluşturulduktan sonra aralarında beliren ilişki yapılarına göre ayrılırlar. Her maddenin her faktör içindeki ağırlığını ifade eden katsayılardan her madde en yüksek ağırlığı hangi faktörde bulmuşsa o faktörün kapsamında olmasına karar verilir. Bir maddenin herhangi bir faktöre girebilmesi için ulaşması gereken asgari bir değer istatistiksel olarak söz konusu değildir. Ölçek için başlangıçta öngörülen teorik yapı uygulama sonuçlarıyla faktör analizi işlemi yapıldıktan sonra oluşan yapı ile uyumlu ise ölçeğin yapı geçerliği vardır denebilir. Buradan hareketle ölçeğin dayandığı kuramsal yapı doğru olduğu gibi geliştirilen ölçek bu yapıyı ölçebilecek özelliktedir. Ölçeğin yapı geçerliği için faktör analizinin yapılması şarttır (89).

ÖAMÖ' nün yapı geçerliği de faktör analizi yapılarak test edilmiştir. Faktör analizimizde faktör yükü için alt sınır 0,60 kabul edilmiş bu değerin altında faktör yükü olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçeği oluşturan maddelerin birinci faktör yoğunlukta olmak üzere iki faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu ÖAMÖ' nün geçerliği için bir kanıt olmakla birlikte, yapı geçerliği faktör analiziyle belirlenmiş ve aile mutluluğunu ölçmeye dayanan bir başka ölçme aracı tespit edilebilir ise iki ölçme aracının birlikte uygulanarak sonuçlar arasındaki uyumun değerlendirilmesi ölçeğimizi güçlendirecektir.

6. SONUÇLAR

Aile kavramı sosyal bir gerçekliktir; geçmişten günümüze her devirde ve her toplumda içinde bulunulan zamanın ve toplumun etkilerini taşıyan bir aile kavramı mevcuttur. Günümüzde aile içi şiddetin ve özellikle kadına yönelik şiddetin giderek artması ailenin toplumumuzdaki yerinin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Toplumların ve nesillerin temeli aile olduğundan mutlu aile mutlu nesiller ve mutlu toplumlar anlamına gelmektedir.

Aile hekimliği disiplinin temel öğretilerinden biri biyopsikososyal yaklaşımdır. Biyopsikososyal yaklaşım kişiyi ailesi ve çevresi ile birlikte ele almakta ve kişinin bedenen, ruhen ve sosyal olarak iyi olması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda aile mutluluğu biz aile hekimlerince oldukça önemlidir. Ayrıca ülkemizde giderek yaygınlaşan ve bu alanda eğitimli uygulayıcı sayısı giderek artan aile danışmanlığı hizmeti aile hekimliği uygulamasında önemli yer tutmaktadır. Geliştirmiş olduğumuz Özel Aile Mutluluğu Ölçeği danışmanlık hizmetlerinde güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracı olarak kullanılabilir. Ayrıca ÖAMÖ ile danışmanlık hizmeti verilirken daha objektif verilere ulaşılabilecektir.

ÖAMÖ mevcut haliyle araştırmalarda kullanılmaya hazırdır. Ancak aile mutluluğu ile ilişkili olduğu düşünülen psikolojik özelliklerin ölçülmesinde kullanılan psikometrik bakımdan yeterli olduğu kanıtlanmış ölçeklerle ÖAMÖ arasındaki ilişkiler incelenmelidir. Elde edilen sonuçlar başta aile hekimleri olmak üzere aile danışmanı, aile terapisti, psikiyatrist, psikolog gibi aile ile birebir ilişki içinde olan hizmet vericilerin aile ile ilgili sorunlara yaklaşımını şekillendirecektir. Bununla birlikte yapılacak yeni çalışmalar ölçeğin psikometrik özelliklerini güçlendirecektir.

7. KAYNAKLAR

1. Tezcan M. Cumhuriyetten Günümüze Türk Ailesinin Dünü, Bugünü ve Geleceği. 2009.
2. Könezoğlu B. Aile ve Ailenin Korunması. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk (Medeni Hukuk) Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. 2006.
3. S. N. Aile Danışmanlığı. 7 ed. Ankara: Anı Yayıncılık; 2011.
4. Özabacı N, Erkan Z. Aile Danışmanlığı Kuram ve Uygulamalara Genel Bir Bakış Ankara Pegem Akademi; 2013.
5. Tarhan N. Bilinçli Aile Olmak. İstanbul: Timaş yayınları; 2014. 11-50 p.
6. Satıcı SA. Öznel mutluluk ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2011;21(21).
7. Joubert CE. Happiness, time consciousness, and subjective life expectancy.1992.
8. Yılmaz G. Kazan-Tatar Türkçesindeki aile ve akrabalık konulu atasözleri. Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi; 2013.
9. Güncel Türkçe Sözlük Ankara: Türk Dil Kurumu; 2010 [16.03.2016]. Available from: <http://tdk.gov.tr/>.
10. McGoldrick M, Giordano J, Garcia-Preto N. Ethnicity and Family Therapy. Third Edition ed. 72 Spring Street, New York: The Guilford Press; 2005.
11. Sabatelli RM, Bartle SE. Survey approaches to the assessment of family functioning: Conceptual, operational, and analytical issues. Journal of Marriage and the Family. 1995:1025-39.
12. Uluslararası Aile Yılı Özel İhtisas Komisyon Raporları. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları; 1994.
13. Maslow A. İnsan Olmanın Psikolojisi. İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık; 2001.
14. Aslan K. Değişen Toplumda Aile Ve Çocuk Eğitiminde Sorunlar. Ege Eğitim Dergisi. 2002;1(2).
15. Kır İ. Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 2011;36(36).

16. Tezcan M. Eğitim Sosyolojisi. 4. Baskı ed. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1985.
17. Ergün M. Eğitim Sosyolojisi 2009 [28.03.2016]. Available from: <http://www.egitim.aku.edu.tr/>
18. Dikeçligil B, Çiğdem A. Aile Yazıları-1 Temel Kavramlar, Yapı ve Tarihi Süreç. Ankara: Yücel Ofset; 1991.
19. Aile ve Tüketici Hizmetleri Aile Yapısı Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi; 2011 [30.03.2016]. Available from: <http://www.megep.meb.gov.tr/>.
20. Kızılaslan N. Kente Uzaklığın Kırsal Aile Yapısına Etkileri. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi. 2012;2(3):141-62.
21. Çelik C. Değişim Sürecinde Türk Aile Yapısı ve Din Paradigmatik Anlam ve İşlev Farklılaşması. Dergi Karadeniz. 2000;8(8):25-35.
22. Tezcan M. Türk Ailesi Antropolojisi. Ankara: İmge Kitabevi; 2000. Available from: www.1001Kitap.com.
23. Sağ V. Tarihsel Süreç İçerisinde Türk Kadını ve Atatürk. CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 1 (2):9-23.
24. Eyce B. Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi. 2000;1(4):223-44.
25. Özbek V, Koç F. Kırsal Kesimde ve Kentlerde Yaşayan Ailelerin Dayanıklı Tüketim Malları Satın Alma Kararlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2009 Cilt 12(Sayı 21):139-56.
26. Riley S. A Strategic Family Systems Approach to Art Therapy with Individuals. American Journal of Art Therapy. 1990;28(3):71-8.
27. Townsel KT. Mentoring African American Youtgh. Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth. 1997;41(3):125-7.
28. Kantor D, Lehr W. Inside the Family. 1st edition ed. San Francisco: Jossey-Bass 1977.
29. Hallaç S, Öz F. Aile Kavramına Kuramsal Bir Bakış. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 2014;6(2).

30. Yapıcı Ş. Türk Toplumunda Aile ve Eğitim İlişkisi. Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic. 2010;5(4):1544-70.
31. Türkiye Aile Yapısı Araştırması: Tespitler, Öneriler. İstanbul: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü; 2014.
32. Baran AG. Türkiye'de Aile İçi İletişim ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Derneği. 2005(1):31-41.
33. Nystul MS. The Art and Science of Counseling and Psychotherapy New York: Merrill Publishing Company; 1993.
34. Özdemir Ş, Torlak Ö, Vatandaş C. Aile Yaşam Döngüsü ve Tüketim. İstanbul: Sosyal Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları; 2013.
35. Yavuzer H. Evlilik Okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2004.
36. Textor MR. The 'Healthy' Family. Journal of Family Therapy. 1989;11(1):59-75.
37. Büyükdüvenci S. Aristoteles'te Mutluluk Kavramı. Felsefe Dünyası. 1993;9:41-5.
38. Kublay D. Evlilik Uyumu: Değer Tercihleri ve Öznel Mutluluk Açısından İncelenmesi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi; 2013.
39. Veenhoven R. Freedom and Happiness: A Comparative Study in Forty-Four Nations in the Early 1990s. Culture and Subjective Well-Being. 2000:257-88.
40. Lyubomirsky S, Lepper HS. A Measure of Subjective Happiness: Preliminary Reliability and Construct Validation. Social Indicators Research. 1999;46(2):137-55.
41. Lyubomirsky S, Tucker KL. Implications of Individual Differences in Subjective Happiness for Perceiving, Interpreting, and Thinking About Life Events. Motivation and Emotion. 1998;22(2):155-86.
42. Lyubomirsky S, Sheldon KM, Schkade D. Pursuing Happiness: The Architecture of Sustainable Change. Review of General Psychology. 2005;9(2):111.

43. Haybron DM. Two Philosophical Problems in the Study of Happiness. *Journal of Happiness Studies*. 2000;1(2):207-25.
44. Dost MT. Ruh Sağlığı ve Öznel İyi Oluş. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*. 2005(20).
45. Diener E, Oishi S, Lucas RE. Personality, Culture and Subjective Well-being: Emotional and Cognitive Evaluations of Life. *Annual Review of Psychology*. 2003;54(1):403-25.
46. Diener E. Subjective Well-being: The Science of Happiness and a Proposal for a National Index. *American psychologist*. 2000;55(1):34.
47. Cha KH. Subjective Well-being Among College Students. *The Quality of Life in Korea*: Springer; 2003. p. 455-77.
48. Kafka GJ, Kozma A. The Construct Validity of Ryff's Scales of Psychological Well-being (SPWB) and Their Relationship to Measures of Subjective Well-being. *Social Indicators Research*. 2002;57(2):171-90.
49. Biswas-Diener R, Diener E, Tamir M. The Psychology of Subjective Well-being. *Daedalus*. 2004;133(2):18-25.
50. Myers DG, Diener E. Who is happy? *Psychological Science*. 1995;6(1):10-9.
51. Ryan RM, Deci EL. On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well-being. *Annual Review of Psychology*. 2001;52(1):141-66.
52. Fava GA, Ruini C. Development and Characteristics of a Well-being Enhancing Psychotherapeutic Strategy: Well-being Therapy. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*. 2003;34(1):45-63.
53. Rask K, Åstedt-Kurki P, Laippala P. Adolescent Subjective Well-being and Realized Values. *Journal of Advanced Nursing*. 2002;38(3):254-63.
54. Diener E, Suh EM, Lucas RE, Smith HL. Subjective Well-being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*. 1999;125(2):276-302.
55. Emmons RA. Personal Strivings: An Approach to Personality and Subjective Well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1986;51(5):1058.
56. Yetim Ü. *Toplumdan Bireye Mutluluk Resimleri*. İstanbul: Bağlam Yayınları; 2001.
57. Diener E. Subjective Well-being. *American Psychologist*. 1984;95(3).

58. Csikszentmihalyi M. Flow: The Psychology of Happiness: Random House; 2013.
59. Brief AP, Butcher AH, George JM, Link KE. Integrating Bottom-up and Top-down Theories of Subjective Well-being: The Case of Health. Journal of Personality and Social Psychology. 1993;64(4):646.
60. Mpofu E. Modernity and Subjective Well-being in Zimbabwean College Students. South African Journal of Psychology. 1999;29(4):191-200.
61. Türkdoğan T, Duru E. Üniversite Öğrencilerinde Temel İhtiyaçların Karşılama Düzeyinin Bazı Sosyo-demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2012;1(22):199-223.
62. Headey B, Wearing A. Personality, Life Events and Subjective Well-being: Toward a Dynamic Equilibrium Model. Journal of Personality and Social psychology. 1989;57(4):731.
63. Crocker L, Algina J. Introduction to Classical and Modern Test Theory: ERIC; 1986.
64. Baykul Y. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme: Klasik Test Teorisi ve Uygulaması Ankara: Pegem Akademi; 2010.
65. Özgüven İE. Psikolojik Testler: PDREM yayınları; 1999.
66. Cronbach LJ. Essentials of Psychological Testing. 5. Baskı ed. New York: Harper Collins Publishers; 1960.
67. Çüm S, Koç N. Türkiye’de Psikoloji Ve Eğitim Bilimleri Dergilerinde Yayımlanan Ölçek Geliştirme Ve Uyarlama Çalışmalarının İncelenmesi. Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi. 2013;12(24):115-35.
68. Ercan İ, Kan İ. Ölçeklerde Güvenirlilik ve Geçerlik. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2004;3(30).
69. Erkuş A. Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-1: Temel Kavramlar ve İşlemler. Ankara: Pegem Akademi; 2012.
70. Aktürk Z, Acemoğlu H. Tıbbi Araştırmalarda Güvenilirlik ve Geçerlilik. Dicle Tıp Dergisi. 2012;39(2):316-9.
71. Carmines EG, Zeller RA. Reliability and Validity Assessment: Sage Publications; 1979.

72. Tezbaşaran AA. Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu 2008.
73. H. Ö. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Matser Basım San. Ve Tic. Ltd. Şti; 1994.
74. Yanık M. Tuzla Mutlu Aile Projesi Eğitim Kitabı. İstanbul: Tuzla Belediyesi Yayınları; 2012.
75. Bülbül S, Giray S. Sosyodemografik Özellikler ile Mutluluk Algisi Arasındaki İlişki Yapısının Analizi. Ege Akademik Bakış. 2011;11:113.
76. Yılmaz A. Eşler Arasındaki Uyum: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi. 2001;4(4).
77. Munro BH. Statistical Methods for Health Care Research: Lippincott Williams & Wilkins; 2005.
78. Bulut I. Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı. Ankara: Özgüneliş Mat.; 1990.
79. Miller IW, Epstein NB, Bishop DS, Keitner GI. The McMaster Family Assessment Device: Reliability and Validity. Journal of Marital and Family Therapy. 1985;11(4):345-56.
80. Atılgan H. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Anı Yayıncılık; 2015.
81. Büyüköztürk Ş. Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum. Ankara: Pegem Akademi; 2008.
82. Sencer M, Sencer Y. Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim. Ankara: Doğan Basımevi; 1978.
83. Anastasi A. Psychological Testing. Fifth Edition ed. New York: Macmillan Publishing Co. Inc.; 1968.
84. Cronbach LJ. Coefficient Alpha and The Internal Structure of Tests. Psychometrika. 1951;16(3):297-334.
85. Tekin H. Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: Mars Matbaası; 1977.
86. Özçelik DA. Okullarda Ölçme ve Değerlendirme. Ankara: ÜSYM-Eğitim Yayınları; 1981.
87. Kağıtçıbaşı Ç. İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları; 1977.
88. Arıcı H. İstatistik: Yöntemler ve Uygulama. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Basımevi; 2004.

89. Ergin YD. Ölçeklerde Geçerlik ve Güvenirlik. MÜ Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 1995;7.

8. EKLER

EK-1. Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurul İzni

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TIP
FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU**

Bölümü : Dekanlık
Servisi : Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
Sayı : B.30.2.ATA.0.01.00/59
Konu : Etik Kurul Kararı

28.04.2016

Sayın: Arş.Gör.Dr.Pınar FAKİRULLAHOĞLU
Aile Hekimliği Anabilim Dalı
Araştırma Görevlisi

Değerlendirilmek üzere Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'na başvuruda bulunduğunuz "Özel Aile Mutluluğu Ölçeği Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" isimli bilimsel tez çalışmasına ait Kurul Kararı ekte sunulmuştur.

Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan araştırmalar/çalışmalar için Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'ndan izin alınması gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr.Hülya AKSOY
Etik Kurul Başkanı

Eki :
1 Adet Etik Kurul Kararı

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ TIP
FAKÜLTESİ KLİNİK ARAŞTIRMALAR
ETİK KURULU**

KARAR

ETİK KURUL BİLGİLERİ	ETİK KURULUN ADI	Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu
	AÇIK ADRESİ:	Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı
	TELEFON	+90 442 234 65 11
	FAKS	+90 442 236 09 68
	E-POSTA	atatipetikkurul@gmail.com
SORUMLU ARAŞTIRMACI UNVANI/ADI/SOYADI		Arş.Gör.Dr.Pınar FAKİRULLAHOĞLU
ARAŞTIRMACININ AÇIK ADI		Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması
KARAR BİLGİLERİ	Toplantı Sayısı: 4 Karar No: 24	Tarih: 28.04.2016
	Yukarıda bilgileri verilen başvuru dosyası ile ilgili belgeler araştırmanın/çalışmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş ve çalışmanın bütçesinin kendisi tarafından karşılanması koşulu ile yapılmasında bilimsel ve etik açıdan sakınca olmadığına oy birliği ile karar verildi. Klinik Araştırmalar Hakkında Yönetmelik kapsamında yer alan araştırmalar/çalışmalar için Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'ndan izin alınması gerekmektedir. Araştırmacıya çalışmalarında başarılar dileriz.	

Prof.Dr.Hülya AKSOY
Etik Kurul Başkanı

Prof.Dr.Mustafa GÜL
Üye

Prof.Dr.Zekai HALICI
Üye

Prof.Dr.Ragıp Atakan AL
Üye

Prof..Dr.Hamit ACEMOĞLU
Üye

Prof..Dr.Zeynep ÇAKIR
Üye

Doç.Dr.M.Hamidullah UYANIK
Üye

Uz.Dr.Sevilay AKALP ÖZMEN
Üye

Arş.Gör.Kamil DURMUŞ
Üye (Hukukçu)

Gülten TEK
Üye

EK-2. Aile Değerlendirme Ölçeği Formu

AİLE DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

AÇIKLAMA:İlişikte aileler hakkında 60 cümle bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuduktan sonra, sizin ailenize ne derecede uyduğuna karar veriniz. **Önemli olan, sizin ailenizi nasıl gördüğünüzdür.** Her cümle için 4 seçenek söz konusudur (***Aynen Katılıyorum/ Büyük Ölçüde Katılıyorum/ Biraz Katılıyorum/ Hiç Katılmıyorum***)

Her cümleinin yanında 4 seçenek için de ayrı yerler ayrılmıştır. Size uygun seçeneğe (X) işareti koyunuz. **Her cümle için uzun, uzun düşünmeyiniz.** Mümkün olduğu kadar **çabuk ve samimi cevaplar** veriniz. **Kararsızlığa düşerseniz, ilk aklınıza gelen doğrultusunda hareket ediniz.** Lütfen her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

CÜMLELER:	Aynen Katılıyorum	Büyük Ölçüde Katılıyorum	Biraz Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum
1.Ailece ev dışında program yapmada güçlük çekeriz, çünkü aramızda fikir birliği sağlayamayız.	()	()	()	()
2.Günlük hayatımızdaki sorunların (problemlerin) hemen hepsini aile içinde hallederiz.	()	()	()	()
3.Evde biri üzgün ise, diğer aile üyeleri bunun nedenlerini bilir.	()	()	()	()
4.Bizim evde, kişiler verilen her görevi düzenli bir şekilde yerine getirmezler.	()	()	()	()
5.Evde birinin başı derde girdiğinde, diğerleri de bunu kendilerine fazlasıyla dert ederler.	()	()	()	()
6.Bir sıkıntı ve üzüntü ile karşılaştığımızda, birbirimize destek oluruz.	()	()	()	()
7.Ailemizde acil bir durum olsa, şaşırıp kalırız.	()	()	()	()
8.Bazen evde ihtiyacımız olan şeylerin bittiğinin farkına varmayız.	()	()	()	()
9.Birbirimize karşı olan sevgi, şefkat gibi duygularımızı açığa vurmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
10.Gerektiğinde aile üyelerine görevlerini hatırlatır, kendilerine düşen işi yapmalarını sağlarız.	()	()	()	()
11.Evde dertlerimizi üzüntülerimizi birbirimize söylemeyiz.	()	()	()	()
12.Sorunlarımızın çözümünde genellikle ailece aldığımız kararları uygularız.	()	()	()	()

13.Bizim evdekiler, ancak onların hoşuna giden şeyler söylediğimizde bizi dinlerler.	()	()	()	()
14.Bizim evde bir kişinin söylediklerinden ne hissettiğini anlamak pek kolay değildir.	()	()	()	()
15.Ailemizde eşit bir görev dağılımı yoktur.	()	()	()	()
16.Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar.	()	()	()	()
17.Evde herkes başına buyruktur.	()	()	()	()
18.Bizim evde herkes, söylemek istediklerini üstü kapalı değil de doğrudan birbirlerinin yüzüne söyler.	()	()	()	()
19.Ailede bazılarımız, duygularımızı belli etmeyiz.	()	()	()	()
20.Acil bir durumda ne yapacağımızı biliriz.	()	()	()	()
21.Ailecek, korkularımızı ve endişelerimizi birbirimizle tartışmaktan kaçınırız.	()	()	()	()
22.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize belli etmekte güçlük çekeriz.	()	()	()	()
23.Gelirimiz (ücret, maaş) ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetmiyor.	()	()	()	()
24.Ailemiz, bir problemi çözdükten sonra, bu çözümün işe yarayıp yaramadığını tartışır.	()	()	()	()
25.Bizim ailede herkes kendini düşünür.	()	()	()	()
26.Duygularımızı birbirimize açıkça söyleyebiliriz.	()	()	()	()
27.Evimizde banyo ve tuvalet bir türlü temiz durmaz.	()	()	()	()
28.Aile içinde birbirimize sevgimizi göstermeyiz.	()	()	()	()
29.Evde herkes her istediğini birbirinin yüzüne söyleyebilir.	()	()	()	()
30.Ailemizde, her birimizin belirli görev ve sorumlulukları vardır.	()	()	()	()
31.Aile içinde genellikle birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
32.Ailemizde sert-kötü davranışlar ancak belli durumlarda gösterilir.	()	()	()	()
33.Ancak hepimizi ilgilendiren bir durum olduğu zaman birbirimizin işine karışırız.	()	()	()	()
34.Aile içinde birbirimizle ilgilenmeye pek zaman bulamıyoruz.	()	()	()	()
35.Evde genellikle söylediklerimizle, söylemek istediklerimiz birbirinden farklıdır.	()	()	()	()
36.Aile içinde birbirimize hoşgörülü davranırız	()	()	()	()
37.Evde birbirimize, ancak sonunda kişisel bir yarar sağlayacaksa ilgi gösteririz.	()	()	()	()

38.Ailemizde bir dert varsa, kendi içimizde hallederiz.	()	()	()	()
39.Ailemizde sevgi ve şefkat gibi güzel duygular ikinci plandadır.	()	()	()	()
40.Ev işlerinin kimler tarafından yapılacağını hep birlikte konuşarak kararlaştırırız.	()	()	()	()
41.Ailemizde herhangi bir şeye karar vermek her zaman sorun olur.	()	()	()	()
42.Bizim evdekiler sadece bir çıkarları olduğu zaman birbirlerine ilgi gösterir.	()	()	()	()
43.Evde birbirimize karşı açık sözlüyüzdür.	()	()	()	()
44.Ailemizde hiçbir kural yoktur.	()	()	()	()
45.Evde birinden bir şey yapması istendiğinde mutlaka takip edilmesi ve kendisine hatırlatılması gerekir.	()	()	()	()
46.Aile içinde, herhangi bir sorunun (problemin) nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz.	()	()	()	()
47.Evde kurallara uyulmadığı zaman ne olacağını bilmeyiz.	()	()	()	()
47.Bizim evde aklınıza gelen her şey olabilir.	()	()	()	()
49.Sevgi, şefkat gibi olumlu duygularımızı birbirimize ifade edebiliriz.	()	()	()	()
50.Ailede her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	()	()	()	()
51.Evde birbirimizle pek iyi geçinemeyiz.	()	()	()	()
52.Sinirlenince birbirimize küseriz.	()	()	()	()
53.Ailede bize verilen görevler pek hoşumuza gitmez çünkü genellikle umduğumuz görevler verilmez.	()	()	()	()
54.Kötü bir niyetle olmasa da evde birbirimizin hayatına çok karışıyoruz.	()	()	()	()
55.Ailemizde kişiler herhangi bir tehlike karşısında (yangın, kaza gibi) ne yapacaklarını bilirler, çünkü böyle durumlarda ne yapılacağı aramızda konuşulmuş ve belirlenmiştir.	()	()	()	()
56.Aile içinde birbirimize güveniriz.	()	()	()	()
57.Ağlamak istediğimizde, birbirimizden çekinmeden rahatlıkla ağlayabiliriz.	()	()	()	()
58.İşimize (okulumuza) yetismekte güçlük çekiyoruz.	()	()	()	()
59.Aile içinde birisi, hoşlanmadığımız bir şey yaptığında ona bunu açıkça söyleriz.	()	()	()	()
60.Problemimizi çözmek için ailecek çeşitli yollar bulmaya çalışırız.	()	()	()	()

Değerlendirme:

Aynen katılıyorum : bir(1) puan

Büyük ölçüde katılıyorum : iki (2) puan

Biraz katılıyorum : üç (3) puan

Hiç katılmıyorum : dört (4) puan

Yıldız (*) işaretli sorular ters olup puanlaması ters yani dört, üç, iki, bir ,(4,3,2,1) şeklinde olmaktadır. Örnek 14. soru puanlanırken

Aynen katılıyorum : bir(4) puan

Büyük ölçüde katılıyorum : iki (3) puan

Biraz katılıyorum : üç (2) puan

Hiç katılmıyorum : dört (1) puan

Bölme
işlemi

Problem çözme	2-	12-	24-	38-	50-	60-							.../6=
İletişim	3-	14*-	18-	22*-	29-	35*-	43-	52*-	59-				.../9=
Roller	4*-	8*-	10-	15*-	23-	30-	34*-	40-	45*-	53*-	58*-		/11=
Duygusal tepki verebilme	9*-	19*-	28*-	39*-	49-	57-							.../6=
Gereken ilgiyi gösterme	5*-	13*-	25-	33*-	37*-	42*-	54*-						.../7=
Davranış kontrolü	7*-	17-	20-	27*-	32-	44*-	47*-	48*-	55-				.../9=
Genel işlevler	1*-	6-	11*-	16-	21*-	26-	31*-	36-	41*-	46-	51*-	56-	/12=

Sonuç “1” veya “1”e yakınsa değerlendirme olumludur

“4” veya “4”e yakınsa aile içi tutumlarda değişiklik zamanı gelmiştir.

EK-3. Öznel Mutluluk Ölçeği Formu

ÖMÖ

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.							
1. Genellikle							
1	2	3	4	5	6	7	
Hiç mutlu değilim						Çok mutluyum	
2. Çoğu arkadaşına göre							
1	2	3	4	5	6	7	
Hiç mutlu değilim						Çok mutluyum	
3. Bazı insanlar genellikle çok mutludur. Ne olup bittiğiyle ilgilenmeksizin yaşamdan zevk alırlar. Bu durum sizin için ne kadar geçerlidir?							
1	2	3	4	5	6	7	
Hiç uygun değil						Tamamen uygun	
4. Bazı insanlar genellikle çok mutlu değildir. Depresif olmamalarına rağmen asla gerçekte oldukları kadar mutlu görünmezler. Bu durum sizin için ne kadar geçerlidir?							
1	2	3	4	5	6	7	
Hiç uygun değil						Tamamen uygun	

EK-4. Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği Formu

Anket No:.....

Haziran 2016

Öznel Aile Mutluluğu Ölçeği Geliştirilmesi Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Değerli Katılımcı, aşağıda cevaplayacağınız sorular “Aile mutluluğu ölçeği geliştirilmesi geçerlik ve güvenirlik çalışması” başlıklı tez çalışmasının soruları olup tamamen bilimsel amaçlı olarak hazırlanmıştır. Kişisel bilgileriniz kesinlikle kullanılmayacaktır. **Soruları şu an birlikte yaşadığınız ailenizi göz önüne alarak cevaplamanızı rica ederiz.** Desteyiniz için teşekkür ederiz.

Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği Anabilim Dalı

Doç. Dr. Memet Işık

Arş. Gör. Dr. Pınar Fakirullahoğlu

1. Cinsiyetiniz? (1) Kadın (2) Erkek
2. Kaç yaşındasınız? :.....
3. Medeni durumunuz? (1) Bekar (2) Evli (3) Boşanmış (4) Dul
(5) Eşinden ayrı yaşıyor
4. Aile içindeki rolünüz nedir?
(1) Anne (2) Baba (3) Çocuk (4) Eş (çocuğunuz yok ise işaretleyiniz)
(5)Diğer:.....(lütfen yazınız)
5. Eğitim durumunuz?
(1) İlkokul (2) Ortaokul (3) Lise (4) Üniversite ve üzeri
6. Yaklaşık olarak ailenizin aylık geliri ne kadardır?.....

Lütfen aşağıdaki soruları <u>SON İKİ HAFTA</u> içerisindeki duygularınızı göz önüne alarak aşağıdaki ifadeleri sağdaki seçenekler çerçevesinde değerlendiriniz. Soruları şu an yaşamakta olduğunuz ailenizi göz önüne alarak cevaplamanızı rica ederiz. (Numaraları dikkate almayınız)		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
1.	Ailemi seçme imkânım olsaydı yine şu anda sahip olduğum ailemi seçerdim.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
2.	Ailemin mutluluğunda benim katkım vardır.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
3.	Ailemin yanında değerli olduğumu hissedirim.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
4.	Ailem yaşam enerjimi artırır.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
5.	Çevremdekilerin aile mutluluklarıyla kendi aile mutluluğumu karşılaştırdığımda ailemi daha mutlu bir aile olarak görürüm.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
6.	Bazı aileler ne olursa olsun, her şartta/durumda çok mutludurlar bana göre benim ailem de böyledir.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
7.	Bazı aileler mutluluk için gerekli olduğu düşünülen imkânlarla sahip olmalarına rağmen mutlu görünmezler. Ailem mutluluk için gerekli olduğu düşünülen imkânlarla sahiptir.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
8.	Ailemle vakit geçirmekten mutluluk duyarım.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
9.	Ailemle her türlü problemin üstesinden gelebiliriz.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
10.	Ailemle çok iyi geçinemem.	☐ 5	☐ 4	☐ 3	☐ 2	☐ 1
11.	Ailemle birlikteyken genellikle kendimi mutsuz hissedirim.	☐ 5	☐ 4	☐ 3	☐ 2	☐ 1
12.	Ailemle geçirdiğim zamanları genellikle monoton ve sıkıcı buluyorum.	☐ 5	☐ 4	☐ 3	☐ 2	☐ 1
13.	Ailem tanıdığım diğer ailelerin çoğundan daha mutsuzdur.	☐ 5	☐ 4	☐ 3	☐ 2	☐ 1